TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

İNGİLİZ ROMANINDA DARWIN
VE
AMERİKAN ROMANINDA
SOSYAL DARWINİZM: 1870-1890

Yüksek Lisans Tezi

Bahar Çetiner

Ankara-2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

İNGİLİZ ROMANINDA DARWIN VE AMERİKAN ROMANINDA SOSYAL DARWINİZM: 1870-1890

Yüksek Lisans Tezi

Bahar Çetiner

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Sema Ege

Ankara-2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI

İNGİLİZ ROMANINDA DARWIN VE AMERİKAN ROMANINDA SOSYAL DARWINİZM: 1870-1890

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr.Sema Ege

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof.Dr. Sema EGE	
Yrd.Doç.Dr. Hasan İNAL	Hasan
Yrd.Doç.Dr. Sıla ŞENLEN GÜVENÇ	

Tez Sınavı Tarihi 28.06.2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (28/06/2012)

Bahar ÇETİNER

ÖNSÖZ

İngiliz Romanında Darwin ve Amerikan Romanında Sosyal Darwinizm: 1870-1890 adlı tez çalışmam sırasında bana bilimsel bakış açısını kazandıran, bu tezin ortaya çıkmasında oldukça emek sarf eden ve düşünsel yaşantıma yeni boyutlar katan sayın hocam Prof. Dr. Sema Ege'ye, tezi yazarken beni manevi ve maddi olarak destekleyen aileme, sevgili dostum Nergiz Gizli ve ailesine, dostlarım Gamze Katı ve İrem Özkan'a çok teşekkür ediyorum.

Bu tez çalışmamı, yakın zamanda kaybettiğim, kahramanlarımdan biri olan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Can Abanazır'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Giriş

Charles Darwin'in *The Origin of Species* (1859) ve *The Descent of Man* (1871) eserleri ve doğal seçim yoluyla evrim teorisi olan 'Darwinizm' ('Darwinism') İngiltere'de Viktorya döneminde (1831-1901) biyoloji alanında ve insan yaşamında önemli etkiler yapmıştır. Darwinizm ile birlikte ortaya çıkan insanın doğanın bir parçası olduğu, hiçbir organizmanın tek başına yaratılmadığı ve tüm organizmaların iç içe geçmiş ilişkiler ağıyla birbirlerine bağlı oldukları, her organizmanın belirli bir tarihinin olduğu ve tarihinden bağımsız olamayacağı, dünyanın sürekli bir değişim içinde bulunduğu, türlerin devamlı değişerek farklı türlere dönüştükleri veya yok oldukları, doğadaki 'var olma mücadelesi' ('struggle for existence') ve 'doğal seçim' (natural selection') teorileri toplumsal yaşamın ve insana bakışın sorgulanmasına neden olmuştur. 'Sosyal Darwinizm' ('Social Darwinism') ise 19. yüzyıl sonlarında Amerika'da Darwin'in doğal seçim teorisinin ekonomik ve endüstriyel alanlara uygulanmasına dayanmaktadır. Darwin'in kullandığı, ancak aslında Herbert Spencer'a ait olan 'survival of the fittest' ('en uygun olanın türünü devam ettirmesi') ifadesi Darwin ile özdeşleştirilmiştir. Bu ifade, insan toplumunu Darwin'in canlı dünyası gibi görmek isteyen Sosyal Darwinizm'i savunanların sloganı haline gelmiştir. 'Sosyal Darwinciler' ('Social Darwinists') ekonomi ve endüstrideki rekâbetlerini savunmada Darwin'in doğal seçim teorisini dayanak olarak görmüşlerdir. Darwin'in, Spencer'a ait olan 'survival of the fittest' ifadesini kullanması, Sosyal Darwinizm'in destekçisi gibi algılanmasına neden olmuştur. Ancak Darwinizm ve Sosyal Darwinizm sonuçları bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Darwinizm'e göre evrim sürecinde bir mükemmellik yoktur, evrim iyiye

ya da kötüye doğru gerçekleşebilir. Sosyal Darwinizm ise, daima mükemmele doğru evrimleşmeyi, ekonomik rekâbette mükemmel bireylerin hayatta kalarak mükemmel toplumu oluşturacağı düşüncesine dayanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı İngiliz yazar George Eliot'un (1819 - 1880) *Middlemarch* eserini (1871) İngiltere'de Darwinizm ve Amerikalı yazar William Dean Howells'ın (1837-1920) *Annie Kilburn* (1888) ve *A Traveler from Altruria* (1894) eserlerini Amerika'daki Sosyal Darwinizm'in etkileri ışığında inceleyerek, bu eserler arasındaki benzerlik ve farklılıkları bu etkiler bağlamında göstermektir. Tezin 'George Eliot'un *Middlemarch* Eserinde Darwinizm' başlıklı birinci bölümünde Darwin'in, *Middlemarch* üzerindeki etkileri karakterizasyon boyutunda incelenecektir. Romandaki karakterlerin birbirleriyle ve içinde bulundukları koşullara karşı nasıl bir var olma mücadelesi verdikleri, toplumsal uyum sürecinde ne tür değişimler geçirip ne çeşit karakterler edindikleri, doğal seçim sonunda ise, koşullara uyum sağlayıp hayatta kaldıkları ya da tamamen yok oldukları görülecektir. Bunun yanında romanda, evrimin toplumsal içgüdü ve ahlak boyutu ele alınmıştır.

Darwin'in İngiltere'deki etkisi daha çok bireysel ve toplumsal boyuttayken, Amerika'da ekonomik ve endüstriyel alanlarda ortaya çıkmıştır. Doğadaki var olma savaşı ve doğal seçim teorilerini insan toplumuna ve endüstriyel alana uygulayan Herbert Spencer, onu destekleyen Sosyal Darwinci bilim adamları ve sanayiciler, doğada olduğu gibi sanayide de en iyi rekâbet edenin ve koşullara en iyi uyum sağlayanın en üstün duruma geleceğine inanmaktadırlar. Onlara göre, toplum bir organizma olarak düşünülebilir. Devletin ve reformcuların toplumsal süreçlere müdahale etmeleri ve yoksulların durumunu iyileştirme çabaları, doğanın iradesine müdahale etmek anlamına gelmektedir ve bunların, doğa yasalarını çiğneyerek

bozulmaya yol açtıklarını öne sürmektedirler. Amaçları statükoyu koruyup, toplumun bilinçli olarak değiştirilmesine karşı çıkmaktır. Bu yüzden Darwin'in evrim teorisini, kendi çıkarlarını korumak ve sanayideki rekâbette üstün gelmek adına bilimsel dayanak kabul etmişlerdir.

'William Dean Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* Eserlerinde Sosyal Darwinizm' başlıklı ikinci bölümde, Darwinizm'in Amerika'ya gelişi ve 19. Yüzyıl sonlarında Sosyal Darwinizm adı altında başka bir uygulamanın ortaya çıkması ele alınacaktır. Sanayicilerin o dönemde ekonomideki haksız rekâbeti, risklerle büyük kazanç sağlamalarını ve ortaya çıkan ekonomik eşitsizlikler ve insan israfını doğal yasalara dayandırmaya çalıştıkları bu uygulamanın, Amerikan toplumunda ne çeşit etkiler yarattığı ve Howells'ın Sosyal Darwinizm'i *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde ne açılardan eleştirdiği ve toplumsal reform için ne tür önerileri sunduğu incelenecektir.

William Dean Howells'ın *Annie Kilburn* eserinde, Sosyal Darwinizm toplumsal ve ekonomik bağlamlarda eleştirilmektedir. *A Traveler from Altruria* eseri ise ütopya türünde yazılmış olup, Sosyal Darwinizm ve savunucularının açık bir eleştirisidir ve aynı zamanda bu eserle, Altruria ülkesi örnek gösterilerek Amerikan toplumundaki eşitsizlikler için çözümler sunulmaktadır.

'19. Yüzyıl Sonları İngiliz ve Amerikan Romanında Darwin'in Algılanmasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar' başlıklı üçüncü bölümde ise, Darwin'in *Middlemarch*, *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria*'da ne çeşit benzer ve farklı etkiler yarattığı ele alınmıştır. Darwinizm *Middlemarch*'ta asıl olarak karakterizasyon boyutunda ortaya çıkarken, Darwinizm ve Sosyal Darwinizm'in

etkileri *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria*'da toplumsal, ekonomik ve endüstriyel anlamlarda görülmektedir.

İki farklı edebiyatın ürünü olan bu eserlerin, İngiliz ve Amerikan edebiyatlarını bütünüyle temsil edemeyeceğinin bilincindeyiz. Amacımız, 19. Yüzyıl sonlarında Darwin ve Sosyal Darwinizm'in bilimsel, bireysel, toplumsal, entelektüel, endüstriyel ve ekonomik bağlamlarda, bu eserler temel alınarak İngiliz ve Amerikan romanını nasıl etkilediğini göstermektir.

I.BÖLÜM

GEORGE ELIOT'UN *MIDDLEMARCH* ESERİNDE DARWINİZM

George Eliot'un (Mary Ann Evans) *Middlemarch* (1874) başlıklı eserinin Darwin'in *The Origin of Species* (1859) ve *The Descent of Man* (1871) eserleri ışığında 'var olma savaşı' ('struggle for existence'), 'doğal seçim' ('natural selection'), 'toplumsal içgüdü ve etik' ('social instinct and ethics') açısından inceleneceği bu bölümde, Darwin'in söz konusu romana olan etkileri karakter gelişimleri ve olay örgüsü bakımından ele alınacaktır. Bunun yanında, gelişimleri incelenecek olan karakterlerin hayatta kalabilmek için doğal yaşam koşullarıyla ve birbirleriyle olan mücadelelerinde ne yönde bir değişim gösterdikleri ve ne tür karakterlere büründükleri ortaya konacaktır.

Eliot, Viktorya döneminin aydın bir yazarı olarak yaşadığı çağda ortaya çıkan ve hâkim olan bilimsel ve düşünsel yenilikleri yakından izlemiş ve yaşam öyküsünden öğrenileceği üzere bilim ve felsefe ile ilgilenmiştir. Aynı zamanda Eliot'un Herbert Spencer ve George Henry Lewes gibi entelektüeller ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Eliot bir Viktorya dönemi yazarı olmasına rağmen, *Middlemarch* eseri 1829-1832 yılları arasında geçmektedir. Söz konusu yıllarda, bilim ve düşünce alanında çeşitli entelektüel gelişmeler meydana gelmiştir. Darwin'in Güney Amerika'da nesli tükenmiş canlılara ait bazı fosiller keşfedip 1859 yılında *The Origin of Species* adlı eserini yazması, 19. Yüzyılın ikinci yarısında insanların kendilerine ve doğaya karşı bakış açılarını değiştirmiştir. Darwin'e göre insan da

dahil olmak üzere hiçbir tür tek bir varlık tarafından ayrı ayrı yaratılmamış, bütün canlılar ortak bir atadan evrimleşerek bugünkü tür ve çeşitliliği sağlamışlardır.

Eliot'un içinde bulunduğu entelektüel çevre ve özellikle de eşi G.H. Lewes'in Darwin üzerine yaptığı çalışmalar sayesinde, Darwin'in *The Origin of Species*'i okuyup bu kitaptan etkilendiği, Aralık 1859'da Barbara Bodichon'a yazdığı şu mektupta açıkça görülmektedir:

> Bu günlerde Darwin'in *The Origin of Species* üzerine yazdığı kitabı okuyorum. Uzun yıllık çalışmalarının sonunda Darwin'in çabalarının bir ifadesi olarak, gelişim kuramı için çığır açacak bir eser [...] bilim dünyasını büyük ölçüde etkileyecek ve şimdiye kadar insanların çekingen kaldıkları bir sorunun açık bir tartışmaya sunulmasına neden olacak. Böylece, dünya adım adım cesur bir açıklık ve dürüstlüğe doğru ilerleyecek! (Eliot, 1954: 227)[1]

Eliot'un yazdığı mektupta Darwin'in eserini okumuş olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir. Eliot *Middlemarch*'ta, Viktorya dönemi İngilteresi'nde insanların dini inançlar ve yerleşik yaratılış fikirleri nedeniyle çekingen kaldıkları evrim düşüncesini bireysel ve toplumsal yaşama odaklanarak romanında kullanmış ve bu bilimsel reformun yalnızca biyoloji alanında değil, insan yaşamında ve toplumsal hayatta da var olduğunu göstermiştir. Eliot, *The Origin of Species*'in gelecekte bilim dünyası üzerinde büyük bir etki yapacağının farkındadır.

Darwin, *The Origin of Species*'i yazarken ve türlerin kökeni kuramını oluştururken iki ayrı amacı olduğunu açıklar. Bunlardan birincisi: "türlerin ayrı ayrı kendi başlarına yaratılmış olmadıklarını göstermek" ve ikincisi ise: "her ne kadar alışkanlığın kalıtsal etkileri ve biraz da çevre koşullarının doğrudan etkisi doğal

[1] Tüm çeviriler tarafımdan yapılmıştır.

seçime büyük ölçüde yardımcı olsa da doğal seçimin, değişimin başlıca etmeni olduğunu göstermektir [...] (Darwin, 1922: 92). Doğal seçim teorisi, her yeni türün rekâbet ilişkileri içinde bulunduğu türler karşısında kazanmış olduğu bazı üstünlükler sayesinde ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak daha şanssız canlı biçimlerinin tükenmesiyle oluştuğu ve kendi türünü sürdürdüğü görüşüne dayanmaktadır.

Darwin *The Origin of Species*'de her şeyin sürekli ve hiçbir zaman bitmeyecek bir değişim içinde olduğunu bildirmektedir. Değişim doğal seçimin bir sonucudur. Darwin'in dünyasında her şey sürekli olarak değişmektedir ve hiçbir şey tarihinden bağımsız değildir. Türler başka türlere dönüşmekte ya da tamamen yok olmaktadır. Bu nedenle de: "[...] yeryüzünü ve üzerindeki bütün organizmaları zamana bırakarak her türün birbirinden bağımsız olarak yaratılmış, değişmez varlıklar olduğunu savunan dogmalara [...]" (Darwin, 1922: 92) karşı çıkmaktadır.

Middlemarch'ın ilk cümlesi, insanlık tarihi ve zamanın çeşitli deneyleri nedeniyle oluşan gizemli karışım ile ilgilenen kimselere bir göndermeyle başlar. Eliot, eserinin ilk cümlesinde Darwin'in tarih ve değişim konusundaki görüşlerini sezdirir: "İnsanlık tarihini ve Zamanın çeşitlenen deneylerine tabi olan gizemli karışımın nasıl işlediğini en çok kim bilmek ister [...]?" (Eliot, 2000: 3). Eliot, *Middlemarch*'ın açılış cümlesinde kullandığı "history of man" ("insanlık tarihi"), "mysterious mixture" ("gizemli karışım") ve "the varying experiments of Time" ("zamanın çeşitlenen deneyleri") gibi ifadelerle Darwin'in sürekli bir değişim içerisinde olan dünyasını çağrıştırır.

Var olma savaşını doğal seçim teorisine göre açıklayan Darwin, bütün hayvanların kendi geçim nesnelerinin üstünde çoğalma eğiliminde olduğunu ve bu durumun insanın ataları için de geçerli olduğu belirtilmektedir:

> [...] yaşayabilenlerden çok birey doğduğuna göre [...] hem aynı türden başka bir bireyle hem de başka türlerin bireyleri arasında, gerek fiziksel yaşam koşulları ile canlı varlık arasında yaşamda kalabilmek, var olabilmek için bir savaş yürütülmelidir. (Darwin, 1934: 68)

Bütün canlı varlıklar bir yaşam savaşı içindedir ve bu savaş, yaşam ortamının karmaşık ve değişken koşulları altında organizma için elverişli değişiklikleri korumaktadır. Kuşaklar boyunca yinelenen bu doğal seçim sonunda yeni biçimler üremektedir.

Darwin'in dünyasında tüm canlılar ve organizmalar biyolojik anlamda birbirleriyle iç içedir ve karmaşık ilişkilerle birbirlerine bağlıdırlar. Yaşam sürekli ve karmaşık ilişkilerden oluşur. *Middlemarch* da karakterler ve olay örgüsü bakımından kalabalık bir romandır ve George Eliot bu kalabalık eseri aracılığıyla adeta küçük bir dünya ve bir ilişkiler örgüsü sunmaktadır. George Eliot *Middlemarch*'ta bir yaşam ortamı ve koşulları yaratırken, karakterlerini farklı özelliklerle donatmakta ve iç içe geçmiş bir ilişkiler ağı oluşturmaktadır. Bunun nedeni hiçbir organizmanın birbirinden bağımsız yaratılmamış olmasıdır: "[...] belirli insan topluluklarını çözmek ve nasıl örüldüklerini ve iç içe geçtiklerini görmek, [...] kullandığım bütün ışık bu ağın üzerine odaklanıyor [...]" (Eliot, 2000: 117). Eliot sıradan insanlara ve günlük olaylara yoğunlaşarak romanında geleneksel kahramanlara yer vermemiş, aynı zamanda romanda yarattığı karakterlere ve topluluğa tıpkı bir bilim insanı gibi yaklaşmıştır.

Doğal seçim teorisinin etkileri, *Middlemarch*'ta belirli karakterlerin gelişimlerinde görülmektedir. Bu karakterler eser boyunca sürekli bir var olma savaşı verecek, doğaları gereği seçim yapacak ve içinde bulundukları fiziksel koşullardan etkilenecek, bunun yanında hayatta kalmak için birbirleriyle de bir mücadeleye girişecek ve sonunda kendilerini var edebilecek ya da tamamıyla yok olacaklardır. Ancak bütün bu ifadeleri Darwin'in doğal seçim teorisine dayandırmak gerekmektedir.

Darwin var olabilmek için zorunlu olan değişimlerde, yaşam koşullarının etkisinin önemli olduğunu belirtse de, öncelikli etkenin organizmanın doğası olduğunu vurgulamaktadır: "[…] organizmanın doğası her değişimin özel biçiminin üretiminde başlıca rolü oynar, koşulların doğası organizmanın doğasına bağımlıdır" (Darwin, 1934: 24). Organizmanın ne tür özelliklere sahip olduğu, güçlü ve zayıf yönleri, doğal eğilimleri ve yaptığı seçimler değişimlerin esas sebebidir ve tüm bunlar yaşamsal koşulları şekillendirmektedir.

Romandaki karakterlerden biri olan Tertius Lydgate Paris'te tıp eğitimi görmüş ve sonrasında Middlemarch'a gelmiş, idealist ve genç bir doktordur. Lydgate Middlemarch insanları için bir yabancıdır. İdeali, "temel hücre"yi ("the primitive tissue") bulmaktır (Eliot, 2000: 123). Her ne kadar yavaş ilerlese de bağımsız bir kişilik olarak kendisini gerçekleştirmeyi hayal etmektedir. Sonunda büyük bir bilim adamı olarak ün kazanacaktır. Lydgate kendisini, kendi küçük dünyasında deneyimli bir bilim adamı olarak hissetmektedir. Hayatını ve ideallerini rekabet ya da mücadele olmadan gerçekleştirmek istemektedir. Ancak Lydgate düşündüğünün aksine, yeterince yetkin değildir ve karakterindeki bazı zayıflıklar onun var olma savaşında yok olmasında bir etken olacaktır. Bir başka deyişle, değişimler ve doğal seçim

Lydgate'in aleyhine işleyecektir. Darwin, değişimlerde en önemli etkenin organizmanın yapısı olduğunu savunurken, Eliot da var olma savaşında karakter yapısının, değişen bir etken olduğunu savunmaktadır: "[…] risk, Lydgate'in karakteri yakından tanınsa bile var olacaktı; çünkü karakter de bir süreçtir ve gelişmektedir" (Eliot, 2000: 124). Eliot karakterin bir süreç olduğundan bahsederken, karakterin geçmişinden ya da tarihinden ayrı tutulamayacağını kastetmektedir. Karakter sabit değildir, koşulların ve zamanın ürünüdür. Karakter yapısı değişimleri sağlamaktadır; ancak karakterin kendisi de değişebilir niteliktedir. Sonuç olarak, sürekli bir değişim süreci mevcuttur.

Lydgate güçlü ve idealist bir kişilik olarak görünse de bazı zaafları bulunmaktadır ve bu zaafları, onun zaman içerisinde ne yönde değişeceğini belirleyecektir. Lydgate'in zayıflığı, ideallerini gerçekleştirmek adına sonuçlarını düşünmeden kararlar vermesidir. Yaşamını yüce bir biçimde değiştirme konusunda Mr. Bulstrode ile çalışmayı seçmiştir. Kökeni belirsiz olan Mr. Bulstrode bir hastane kurmaktadır ve yönetimine Lydgate'i getirmek istemektedir. Lydgate, ideallerini gerçekleştirmesi için bir fırsat olan bu teklifi Bulstrode'un karakterini, nereden geldiğini ve neler yapmak istediğini sorgulamadan, farkında olmaksızın Bulstrode'un emri altına girmiştir. Böylece Bulstrode'un verdiği kararlara göre yaşamını çizmek ve tercih yapmak zorunda kalmıştır. Lydgate, kendi mesleğine ve ideallerine çok fazla odaklandığı için etrafında olan değişimleri ve yaptığı seçimlerin uzak sonuçlarını henüz görememektedir. Bir yandan fiziksel koşullarla savaşmakta olan Lydgate, diğer yandan Middlemarch'taki meslektaşları Dr. Minchin, Dr. Sprague, Mr. Wrench ve Mr. Teller ile de rekâbete girmek zorunda kalmıştır. Kendilerini

Middlemarch'ta yerleşik bir kurum olarak gören doktorlar, Lydgate'in yapmak istediği reform ve yeniliklere karşı çıkmaktadır.

Lydgate'in eş seçimi de var olma savaşında onun ne yönde değişeceğini belirleyen önemli bir etkendir. Eş olarak Rosamond Vincy'i seçmiştir. Rosy ile evlenince herkesten bağımsız olarak mükemmel bir eşin yönetiminde keşifler yapmayı, büyük bilimsel çalışmalara imza atarak ölümsüz bir bilim adamı olmayı hayal etmektedir. Rosy ise kendi doğası gereği bir var olma savaşı vermektedir. Middlemarch'ın dar yaşam koşulları içinde bunalmaktadır ve bu nedenle Lydgate ile evlenmeyi bir çıkış yolu olarak görmektedir. Lydgate de bir yabancı olduğu için ona cazip gelmektedir. Bunun yanı sıra Rosy'nin lükse ve soyluluğa düşkünlüğü sebebiyle Lydgate, ideal yaşamına ulaşmasında bir basamak oluşturmaktadır. Rosy ve Lydgate arasındaki ilişki Eliot tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: "Durum [...] biçimlendiren etkisiyle ve uyanık mavi gözleriyle inceleyen Rosamond'dan yanaydı, oysaki Lydgate'in gözleri farkında olmadan eriyen denizanasınınkiler kadar kör ve kaygısızdı" (Eliot, 2000: 225). Eliot burada Lygate için kullandığı kıyaslamada, Darwin'in canlılar dünyasına bir gönderme yapmaktadır. Lydgate'in gözlerini bir denizanasının gözlerine benzeterek bu karakterin zayıflığı ve tehlikelerin farkında olmaması nedeniyle var olma mücadelesinde Rosamond'a karşı yenik düşeceğini göstermektedir.

Rosy, kendi yaşamını değiştirmek ve küçümsediği Middlemarch ortamından ve insanlarından uzaklaşmak için Lydgate ile evlenmek istemektedir; ancak bu uğurda Lydgate kendinden ve ideallerinden taviz vermek zorunda kalacak ve yeni bir biçim almaya başlayacaktır. Rosy'nin mutluluğu, hayalleri ve lüks zevkleri için çalışacak ve yavaş yavaş yok olacaktır. Lydgate, Middlemarch'ta bir yabancı olduğu

için ve kişiliğinde bazı zayıf noktaları bulunduğundan yetkinleşememiş bir karakterdir. Bu yüzden Middlemarch insanlarının ve yaşantısının şartları doğrultusunda şekillenmek zorunda kalacaktır. Lydgate var olma savaşında bir yandan Middlemarch'taki rakipleriyle savaşırken, hem Rosy'e karşı ve hem de yaşam koşullarına karşı da tek başına mücadele vermekte ve baştan itibaren kendi zaafları ve seçimlerinin sonuçlarıyla değişmekte, ideallerinden yavaş yavaş vazgeçerek yeni bir karakter edinmektedir. Borçlarından kurtulmak için şans oyunları oynamaya başlaması insanların gözündeki Lydgate kimliğini sarsmıştır. Mr. Bulstrode'dan borç almak zorunda kalması, sonrasında Bulstrode ile Mr. Raffles'ın ölümünden sorumlu tutulması ve bu cinayet için rüşvet aldığı iddia edilmesi Lydgate'in kimliğini ve ideallerini lekelemiştir. Lydgate Middlemarch toplumunun dışında tek başına mücadele vermektedir.

Darwin toplu halde yaşayan ve topluluğun dışında kalan organizmalara dair şunları söylemektedir:

> [...] sıkı birliktelik durumundaki yaşamdan yarar sağlayan hayvanlarda, toplumsal yaşamdan en çok haz alan bireyler, çeşitli tehlikelerden en iyi kurtulanlardır. Topluluğun dışında kalanlar, yalnız yaşayan veya arkadaşlarına daha az bağlı olanlar büyük sayılarla yok olmaya mahkûmdurlar. (Darwin, 1922: 161)

Buna göre, toplu halde yaşam organizmalar için yararlıdır ve çeşitli tehlikelere karşı korunmalarını sağlar. Topluluğa dahil olmayan canlılar ise yok olacaklardır. Darwin'in bu ifadesi, Middlemarch'ta şu şekilde örneklenmektedir. Lydgate, bir yabancı olarak Middlemarch'a geldiğinde yanlış bir seçim yapmış ve buranın halkı tarafından sevilmeyen Mr. Bulstrode'un emrinde çalışmayı kabul etmiştir. Lydgate'in toplumdan dışlanması ve hem rakiplerine hem de yaşam koşullarına karşı

tek başına mücadele vermesi onu, birlikte yaşayan ve güçlü olan bir topluluğa karşısında zayıf düşürmüştür. "[...] dünya benim için çok zorlu [...] güçlü bir adam değilim, asla ünlü bir adam olamayacağım" (Eliot, 2000: 156). Lydgate Middlemarch'ta maruz kaldığı yaşam şartlarının baskısı altındadır, başarı inancını yitirmiş ve Middlemarch'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Londra'ya yerleştikten sonra gut hastalığı üzerine bilimsel bir eser yazmış, zengin hastaları olmasına rağmen kendisini her zaman bir hata olarak görmüştür. Lydgate gençliğinde hayal ettiği eylemleri gerçekleştirememiş ve elli yaşındayken difteriden ölmüştür. Lydgate'in ölümünden sonra Rosamond kendisinden yaşça büyük ve varlıklı bir doktorla evlenmiştir.

Eliot romanın giriş bölümünde tarihi bir kişilik olan Azize Theresa'dan söz eder. Eliot'un buradaki amacı, Darwin'in de evrim teorisinde ifade ettiği gibi, yaşam koşullarının canlıların karakterini belirlediğini göstermektir. Azize Theresa yaşam koşulları sayesinde bir şekilde ideallerine ulaşmış bir karakter olmasına ve destansı bir hayat yaşamasına karşın birçok Theresa çeşitli imkânsızlıklardan dolayı sıradan yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmıştır. Eliot bu örnekte, ideallerini gerçekleştirme fırsatı bulamadan var olma savaşında yenik düşmüş insanları kastetmektedir. *Middlemarch*'taki bu karakterlerden biri Dorothea'dır. Hayatını Azize Theresa gibi yüce işlere adamak isteyen Dorothea, planlar ve teoriler üzerinde çalışarak üretmeye veya işe yaramaya çabalamaktadır. Eliot'ın burada Azize Theresa'ya gönderme yapmasının sebebi, Theresa'ya dair belirli tarihsel gerçekliklerle ilgilidir. Azize Theresa İspanya'da güzelliğiyle ün salmış bir kadın olmasına rağmen rahibeliği tercih etmiş, genç yaşta kendisini Hıristiyanlığa adamış, hiç evlenmemiş ve kendisini hayır işlerine adamıştır: "16. Yüzyılda, kadınların kölelerden pek bir farkının

olmadığı bir dönemde, kadınlar için on yedi, erkekler için ise on beş manastır kurmuştur" (Gilman, 1889: 198-199). Theresa kendisine sığınan zengin ve fakir kadınlar arasında bir ayrım gözetmemiş, ortak mülkiyeti öngörmüş, erkekler olmadan ortaçağ İspanyası'nda kadınların hayatta kalmalarını sağlamıştır. 19. Yüzyılda ise Eliot, romanın giriş bölümünde Theresa gibi karakterlerin hala mevcut olduğunu, ancak koşullar nedeniyle kendilerini var edemediklerini anlatır.

Darwin evrim düşüncesi açısından *The Descent of Man*'de erkeğin kadından üstün olduğunu şu görüşe bağlamaktadır:

> [...] erkeğin ilkel dönemlerden itibaren hem genel anlamda bir yaşam savaşında, hem de eş seçiminde başarılı olabilmek için en üstün, en güçlü ve cesur olması gerekmiştir [...] genel olarak erkekler yaşamak için kadınlardan daha çok çalışmak zorunda kalmış ve böylelikle daha üstün bir güce sahip olmuştur. (Darwin, 1922: 857).

Var olma mücadelesindeki rekabet, erkeğin başarılı olabilmek için kadından daha fazla gelişmesini gerektirmiştir. Hayatta kalmak ve türünü devam ettirmek için mücadele veren erkek, bedence ve akıl bakımından daha güçlüdür. Darwin erkeklerin bu özellikleri kazanmalarını, dişiler için mücadele etmelerine bağlamaktadır. Çünkü en yetenekli erkek, eşini ve döllerini en iyi biçimde savunacak ve yaşamalarını sağlayacaktır.

Darwin kadınların ise duygusal hassaslık ve fedakârlık bakımından erkeklerden farklı olduğunu düşünmektedir. Ona göre, erkekten daha düşük seviyede bulunan "[...] kadın erkekle aynı seviyeye gelebilmek için [...] enerji ve sebat konusunda eğitilmeli, aklını ve hayal gücünü en yüksek noktaya ulaşmak için çalıştırmalı"dır (Darwin, 1922: 861). İlkel dönemlerden itibaren var olma

mücadelesinde geri planda kalan kadın, bu eksikliğini gidermek için kendisini zihinsel açıdan geliştirmelidir, ancak o zaman erkekle aynı seviyeye ulaşabilir.

Darwin'in kadına olan bakış açısı aslında Viktorya dönemindeki kadın anlayışıyla aynıdır. Eliot bir mektubunda, Viktorya dönemi İngilteresi'nde kadına dair yaygın bakış açısını şöyle ifade etmektedir: "[...] kadın karakteri nezaket, duyarlılık, bir kadının varlığını sevgiyle dolduran bir anaçlıktan oluşmaktadır." (Eliot, 1954: 467). Bu inanç kadını eş ve annelik görevleriyle sınırlamakta, kadını domestik görevler dışında etkisiz bırakmaktadır. Eliot, Dorothea karakterini ideallerine ulaşamamış, başarısız bir karakter olarak çizerek, kadına olan bu bakış açsını eleştirmektedir. Dorothea romanın başında bir Theresa olma idealine sahiptir; ancak Dorothea 19. Yüzyılda bir Theresa değildir. İdeallerine engel oluşturan ataerkil toplum ve koşullar Dorothea'nın karakterini değiştirmiştir. Romanın başında evlenmeyi düşünmeyen ve kendisini hayır işlerine adamayı planlayan Dorothea, sonunda evlenip eşine ve ataerkil düzene tâbi bir karaktere dönüşmüştür. Dorothea'nın entelektüel yetileri, kadınsal bir eğitim aldığı için tatmin edici değildir. Bunun yanında, yapısı gereği dindarlığının yoğun olması ve bunun yaşamı üzerinde yarattığı baskı onun sürekli teoride kalmasına neden olmakta, ideallerini pratiğe dökmesini engellemektedir. Dorothea, kadın olduğundan ötürü kısıtlı bir eğitim çerçevesi içerisinde idealleri için mücadele vermektedir. Teorideki düşüncelerini pratiğe dökmeye çalışarak kendini var etmeye çabalamakta ve çıkış yolları aramaktadır. Ancak kendini var edebilmesi, Middlemarch'ın kısıtlı sosyal ve düşünsel yapısı içinde mümkün değildir. Bu yüzden Dorothea'nın üretmek ve yüce bir yaşam elde etmek için değişmeye, kendisini bir şekilde değiştirmeye ihtiyacı vardır ve bu değişikliği Casaubon ve sonrasında Will Ladislaw ile evlenerek sağlar.

Dorothea tıpkı Rosy'nin Lydgate ile evlenmesi gibi, Casaubon ile evlenerek hayatını değiştireceğini düşünmektedir. Dorothea, Casaubon'un tamamlayamadığı 'Key to All Mythologies' ('Tüm Mitolojiler için Anahtar') eserini tamamlamasına yardım ederek yüce bir görev yükleneceğini düşünmektedir. Eşinin entelektüel birikiminden faydalanabileceğine, böylece var olma savaşında üstün gelebileceğine inanmaktadır: "Onu cezbeden bu birleşim, onu kadınsal cehaletinden kurtaracak ve yüce bir yola götürecek olan bir koruyucuya gönüllü olarak teslim olma özgürlüğü verecekti" (Eliot, 2000: 23). Dorothea kocasına kazandırabilecekleriyle mutlu olmayı hedeflerken, eşinin ona entelektüel yönden katkı sağlayacağına inanmaktadır. Ancak seçimleri ve seçimlerinin sonuçları ne kadar farklı olursa olsun, Dorothea'nın yaşadığı Middlemarch, onun var olabilmesindeki engellerden biridir. İçinde yaşadığı toplum onu kadın olduğu için küçük, kadınsı ve önemsiz işlerle ilgilenmeye zorlamakta, onun kahraman ya da yüce bir şahsiyet olmasına karşı çıkmaktadır: "[...] kısıtlı bir eğitimle mücadele ederek, küçük işlerle dolu bir labirentten başka bir şey olmayan sosyal hayat [...]" (Eliot, 2000: 23). Middlemarch'taki erkek egemen toplum, kadını ekonomik yönden erkeğe bağımlı kılmakta veya kadınsı işlerle uğraşmaya zorlamaktadır. Dorothea Middlemarch'taki yoksullar için küçük evler inşa etmek istemektedir; ancak Casaubon bu planını önemsemez, Dorothea'nın diğer kadınlar gibi süs ve giyim gibi uğraşlara yönelmesini beklemektedir. Dorothea toplumsal beklentilerle kendi idealleri arasındaki çatışmanın farkındadır: "Her şey dilini bilmediğim insanlara karşı bir misyon yürütmeye benziyor" (Eliot, 2000: 23). Dorothea'nın bu noktada, yaşadığı topluma yabancılaştığı açıktır. Kız kardeşi Celia bile onun ideallerini bir "çılgınlık" ("fad") olarak nitelendirmektedir:

> Dorothea yaşadığı toplumun çekilmez darlığını ve anlayışsız vicdanını suçlama eğilimindeydi [...] Plan yapma çılgınlığı! Yaşamaya değer olan nedir - birinin eylemlerinin tüm etkisi bir çöpte sararıp solabildiğinde, yüce inanç ne için mümkündür?" (Eliot, 2000: 30)

İdeallerinin çevresindekiler için hiçbir anlam ifade etmediğini gören Dorothea, varlığını ve var oluş amacını sorgulamaktadır. Lydgate de benzer bir durumdadır. Lydgate Middlemarch'ta bir yabancı olduğu için hiçbir yere ait hissedememekte, kendisini üstün görmekte, yaptığı reformlar ve çalıştığı insanları iyi seçememesi nedeniyle meslektaşları tarafından dışlanmaktadır. Buna ek olarak, eşi Rosamond 'a karşı ve onu sona götüren maddi sorunlar nedeniyle var olma savaşında zayıf düşmektedir.

Darwin canlıların hayatta kalmaları için sürekli değişmek zorunda olduklarını ifade etmektedir. Değişim için bir etken olmalı ve canlı ya iyiye ya da kötüye doğru gelişim göstermelidir. Evlilik, *Middlemarch*'taki başlıca karakterlerin kötüye doğru gelişim noktasıdır. Dorothea, çevresindekilerin söylediklerine aldırmadan kendinden yaşça büyük Casaubon ile evlenmiştir. Bu evlilik onun değişim ve gelişiminde bir başlangıç noktasıdır. Dorothea, Casaubon ile evlenmeyi ve bu evliliğin getirdiği şartları kendisi seçmiş olsa da, eski Miss Brooke ile yeni kişiliği Mrs. Casaubon arasındaki çatışmadan rahatsızlık duymaya başlamıştır. Evlendikten sonra değişmekte olan Dorothea'nın kendisidir, Casaubon hiçbir şekilde karakterinden taviz vermemiştir. Dorothea Casaubon hakkındaki yanılgısının kırılmaya başladığını görmektedir: "[...] kocasının beyninde görmeyi hayal ettiği [...] ferah hava ve geniş bakış açısı, hiçbir yere çıkmayan dar ve dolambaçlı geçitlerle yer değiştirmişti" (Eliot, 2000: 163). Dorothea Casaubon ile evlenerek ulaşmayı hedeflediği entelektüel yaşama ulaşamamış, Casaubon'un aslında hiçbir yaratıcılığının olmadığını

görmüştür. Dorothea, Casaubon'un ve onunla evliliğin getirdiği şartların baskısı altında giderek kendisinden uzaklaşmakta, planlarından ve ideallerinden vazgeçerek üretkenliğini yitirmektedir. Casaubon ile daha yetkin bir karakter olabilmek, daha yüce bir yaşam sürebilmek için evlenmiştir. Eğer Dorothea evlenmemiş olsa, Middlemarch'ın kısıtlı ortamında sıradan bir varlık olarak değişmeden yaşamını sürdürecektir. Ancak seçtiği hayatın getirdiği değişimler, onu hiç de hayal etmediği bir biçimde şekillendirmektedir. Bu biçimden rahatsız olduğu ya da kendisini bir yere ait hissedemediği için, Dorothea Casaubon'un kuzeni Will Ladislaw ile evlenerek tekrardan değişmek zorunda kalacaktır. Dorothea ideal yaşamına kavuşmak ve kahraman olmak isterken, evliliği nedeniyle daha da sıradanlaşmakta, eski halinden daha kötü bir duruma gelmektedir. Bir yandan da sıradanlığa teslim olmamaya direnmektedir.

Doğal seçim teorisi, değişimin doğası hakkında belirli bir görüş sunmaktadır. Doğal seçim, hafif değişimlerden yararlanarak etki yapmakta, ani değişimler barındırmamaktadır; hafif değişimler zaman içinde birikerek organizmalarda farklılıklara yol açmaktadır: "Natura non facit saltum" ("Doğa sıçrama yapmaz") (Leibniz, 1966: 40). Doğa hiçbir zaman ani ve önemli sıçramalar yapmaz; ancak hemen göze çarpmayan, yavaş ilerleyen aşamalarla ilerler. Büyük değişimler uzun süren bir değişkenliği içerir ve bu değişkenliğin sonuçları doğal seçimin etkisiyle türün yararına biriktirilip yığılır. Bu durum *Middlemarch*'taki karakter gelişimlerinde de görülmektedir. Casaubon'un ölümünden ve onun Will ile evlenmesini yasaklayan vasiyetinin açıklanmasından sonra, Dorothea'nın eşinin karakteri hakkındaki bütün yanılgısı yıkılmıştır. Dorothea Brooke iken idealist bir yapıya sahip olması, Mrs. Casaubon olduğunda idealist yapısının eşinin hayallerine öncelik veren bir kimlik

biçiminde başka bir boyut kazanması, Casaubon'un ölümünden sonra ise, daha önceleri başkaları için yapamadıklarını telafi etmeye çalışması ve sonunda Will Ladislaw ile evlenerek Mrs. Ladislaw olması Dorothea'nın var olma savaşını özetler. Dorothea bu mücadelesinde, sürekli seçim yaparak ve değişerek doğal seçim sonunda hayatta kalmayı başarmıştır. Ancak ikinci evliliğinde de ideallerini geri çekmek ve başkasının hayatı içinde kaybolmak zorunda kalmış ve hayalindeki Miss Brooke kimliğinden farklı bir biçim almıştır: "Daha akıllı bir insan olabilir [...] ve daha iyi olsaydım, iyi şeyler yapabilirdim" (Eliot, 2000: 675). Bu ifade Dorothea'nın karakter gelişimi sonunda edindiği son biçimi özetlemektedir. Romanın başında ideallerini gerçekleştirmek isteyen, güçlü bir kadın portresiyken, romanın sonunda kendisinin ve onu şekillendiren koşulların farkına vardığı görülmektedir.

Mr. Casaubon da kendi doğasına uygun biçimde bir var olma savaşı vermektedir. Casaubon yapısı gereği geçmişe takılı kalmış bir karakterdir ve uzun süredir üzerinde çalıştığı 'Key To All Mythologies' adlı eserini tamamlayamamaktadır. Aslında bu eser onun değişime kapalı olduğunun bir göstergesidir: "[...] Mr. Casaubon [...] kendi dünyasının merkezindeydi [...] bütün bu nitelikler Casaubon'da değişmez bir kemik olarak sabitlenmişti" (Eliot, 2000: 69, 164). Casaubon kendi iç dünyasının içinde hapsolmuştur. Bunun yanında, Dorothea'nın eşini üstün bir kişilik olarak tanımlaması ve Dorothea'nın öncelikle kendi ideallerini düşündüğü için Casaubon'un iç dünyasını yakından görememesi, diğer yandan Casaubon'un Dorothea'dan şefkatli ve anlayışlı bir kadın olmasını beklemesi eşler arasında bir iletişim eksikliği oluşturmaktadır:

> [...] genç kadın, Casaubon'un düşündüğünden daha zorlu bir şeye dönüşmüştü [...] onu yargılıyordu ve kadınca adanmışlığı şüpheci düşüncelerin pişmanlık cezası gibiydi [...] Casaubon'a

> kusursuz güvenle tapınan bu genç yaratık çabucak tenkitçi bir eşe dönüşmüştü […] Dorothea'nın sessizliği şimdi bastırılmış bir isyandı […] nazik cevaplarında rahatsız edici bir ihtiyat vardı. (Eliot, 2000: 345)

Casaubon Dorothea ile evlendiğinde, Dorothea'nın ona boyun eğecek bir yardımcı olacağını düşünmüştür. Dorothea Casaubon'un aslında yüce bir karakter olmadığını anladıktan sonra ona boyun eğmemiş ve onu eleştirmeye başlamıştır. Casaubon Dorothea'nın Viktorya dönemindeki geleneksel kadın anlayışının dışında olmasından ve kendisini eleştirmesinden rahatsızdır. Bu durum Casaubon'un dünyasının daha da küçülüp daralmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak, Casaubon öncelikle kendi doğasının ve sonra evlilikte iletişimsizliğin yarattığı baskıyı hissederken, Dorothea da eşine layık olabilecek kadın modelinin yüklerini hissetmekte ve hayallerinden giderek vazgeçmektedir. Bu noktada, Casaubon ve Dorothea'nın hem fiziksel koşullara karşı hem de birbirlerine karşı bir var olma mücadelesi verdiklerinden söz edilebilir. Casaubon'un değişmemesinin etkenlerinden biri Dorothea'nın onu olduğu gibi kabul edeceğini söylemesidir. Evlendiklerinde Dorothea hiçbir şeyi değiştirmeye yeltenmez, yeni yaşamına adapte olmaya, Casaubon'un sağladığı koşullara uyum sağlamaya çalışır. Ancak doğada hiçbir varlık değişmez değildir ve Casaubon da değişmezse yok olmak zorunda kalacaktır.

Darwin, var olma mücadelesine dair şunları söylemektedir: "Bütün canlı varlıklar doğada sahipsiz yerleri ele geçirmek, boşlukları doldurmak için savaşırlar, dolayısıyla bir tür […] rakipleri kadar hızlı değişmezse ve yetkinleşmezse yok olmak zorundadır" (Darwin, 1934: 170). Canlılar dünyasında tükenmez bir rekâbet ve var

olma mücadelesi bulunmaktadır. Buna göre, bu mücadelede en hızlı değişip koşullara en iyi uyum sağlayan organizma hayatta kalacaktır.

Middlemarch'ta Casaubon ve Will Ladislaw karakterleri var olma mücadelesini yansıtan karakterlerdir. Casaubon var olma mücadelesinde yeterince değişim göstermediğinden ve Dorothea için Will ile giriştiği rekâbetten dolayı zayıf düşmüştür. Casaubon, Dorothea'nın sürekli değişen ve yenilenen karakteri karşısında aciz kalmıştır. Casaubon'un Dorothea için duyduğu şüphe ve kıskançlık onu yavaş yavaş yok etmektedir. Will ise genç bir adam olarak Middlemarch koşullarına hızlı ve kolay uyum sağladığı için güçlü bir karakterdir. Casaubon, öldükten sonra Will'in Dorothea'yı kolaylıkla elde edeceğini ve onun yerine geçeceğini düşünmektedir.

Darwin, doğal seçim sürecinin nasıl ilerlediğini ve etkili olduğunu şöyle açıklamaktadır:

> Doğal seçim yalnızca yararlı, üstünlük sağlayan değişimlerin saklanması yoluyla etkin olur; yeterince işgal edilmiş bir bölgeye üste gelen her yeni varlık biçimi, bu yüzden daha az yetkinleşmiş ilkel biçimin ya da daha az kayrılmış ve kendileriyle rekabete giriştiği ve sonunda kökünü kazıdığı öteki biçimlerin yerini almaya eğilimlidir. Böylece tükenme ve doğal seçim her zaman el ele gider. (Darwin, 1934: 246)

Buna göre, koşullara en iyi uyum sağlayan bireyin hayatta kalmasıyla zayıfların elendiği, hayatta kalanların ise yeni gelen koşullara uyumlu bireyler tarafından elendiği ve böylece tükenmez bir mücadele ve rekâbetin var olduğu görülmektedir.

Middlmarch'taki karakter çokluğu da Darwin'in teorisini yansıtmaktadır. Çünkü çeşitliliğin olmaması değişime engeldir. Bir kısım yok olurken, bir kısım yaşamını sürdürecektir. Değişim yaşamın şartıdır. Darwin'in evrim teorisi karmaşık koşullardan oluşur. Sürekli değişim evrensel yaratılış kuralıdır. Her canlının tarihi

olan bir organizma olarak yorumlanması gerekir. Fakat her tarih basitten mükemmele ya da aşağıdan yukarıya doğru bir gelişim göstermez. Çevre ve şartlara göre belirli değişimler gösterirler. Evrim, yalnızca biyolojik ve bireysel alanlarda değil, aynı zamanda insan ilişkileri, etik ve toplumsal içgüdü bağlamlarında da gösterilecektir.

I.I.Middlemarch'ta Toplumsal İçgüdü ve Etik

Middlemarch toplumsal içgüdü ve etik açısından da incelenecektir. Bu kısım toplumsal içgüdü ve etik kavramlarının neleri kapsadığını, değer yargılarının, toplumsal erdemlerin, yardımlaşma içgüdüsü ve bağlılığın sosyal yaşamda ne gibi etkilere sahip olduğunu içermektedir. Bütün bu etkiler, *Middlemarch*'ta belirli karakterler ve onların belirli eylemleri doğrultusunda ele alınacaktır.

Darwin *The Descent of Man*'de ilkel insanların toplumsal duruma gelmek için, tıpkı öteki hayvanların grup halinde yaşama konusunda duydukları içgüdülere sahip olduklarını belirtmektedir. Bu türden içgüdüler topluluğu oluşturan bireyler arasında belirli bir birliktelik duygusunu gerektirmektedir. Darwin'e göre, toplu halde yaşayan canlılar tehlikelere karşı daha güçlü oldukları ve böylece soylarını devam ettirebildikleri için birlik duygusu önemlidir.

Middlemarch insanları arasındaki ilişkiler ve olaylar Darwin'in toplumsal içgüdü ve etik konularındaki teorisini örnekler niteliktedir. *Middlemarch*'ta Camden Farebrother, yabancı olan Lydgate'i takındığı tutum ve bağlantı kurduğu insanlar nedeniyle Middlemarch halkına karşı uyarmaktadır. Lydgate'in Middlemarch'a dışardan gelmiş bir doktor olarak var olabilmesi için kendi değerini ispatlaması gerekmektedir. Middlemarch'ta sevilmeyen ve kökeni bilinmeyen Bulstrode için çalışmaya devam edip, diğer insanları karşısına aldığı sürece bağımsız olamayacaktır. Mr. Farebrother Middlemarch'taki yaşam koşullarını ve insanları yakından tanımaktadır, bu yüzden Lydgate'e duyduğu sempati gereği onu, gelecek tehlikelere karşı özellikle de Mr. Bulstrode'a karşı uyarmaktadır.

Darwin'e göre sempati, her insanın başka insanlarda oluşturduğu izlenim ve değer yargılarıyla bağlantılıdır. Benzerlerimizin onayı ya da onaylamaması için gösterilen dikkat, toplumsal içgüdünün temelini oluşturan sempatidir. Sempati, toplumsal birlik için gereklidir.

Sir James ve Rector, Mr. Brooke'un bir yandan Parlamento'ya girmek isterken diğer yandan kiracılarının sefaletini görmezden gelmesini kınamaktadırlar. Mr. Brooke'un reform planları yaparak Parlamento'ya girmeye çalışırken, kendi insanlarına karşı sempatiden yoksun olduğu için dışlanması, Middlemarch halkına karşı bir yabancılaşma yaşamasına yol açmaktadır.

Caleb Garth *Middlemarch*'ta sempati duygusu güçlü bir karakter olarak yer almaktadır. Garth ailesi birlik ve beraberliğe önem vermektedir. Fred Vincy'nin borçları üzerlerine kalınca da borcu kapatmak için aynı birlik duygusuyla, şikayet etmeden çaba sarf etmişlerdir. Fred'in meslek seçiminde kararsız kalması ve Mary Garth'ı kaybetmek istememesi Mr. Garth'ı etkilemiş ve sonunda Fred'i işe almıştır.

Mr. Garth, Bulstrode'un yıkımına yol açacak karakter Mr. Raffles'a yardım etmiştir. Garth toplumsal içgüdüleri sayesinde Bulstrode ve Raffles arasında olanları ve olacakları sezmiş, Bulstrode'un emrinde çalışmaktan vazgeçmiştir. Böylece kendisini ve ailesini Bulstrode'un kötü ününden ve ifşa edilecek kirli geçmişinin etkilerinden uzak tutmuştur.

Darwin, insanın en ilkel durumda bile, diğer varlıklardan üstün olduğunu savunmaktadır. İnsanın bu üstünlüğünü şöyle açıklamaktadır:

> [...] zihinsel yetilerine, onu benzerlerine yardım etmeye ve onları savunmaya yönelten toplumsal alışkanlıklarına, törelerine ve beden yapısına borçludur [...] insan, kendisini benzerlerine yardım etmeye ve karşılığında yardım almaya götüren toplumsal nitelikleriyle dengelenmiştir. (Darwin, 1922: 72, 96)

İnsanlarda diğer canlılardan farklı olarak yardımlaşma, benzerlerini tehlikelere karşı uyarma ve benzerlerinin kötü durumunu iyileştirme içgüdüsü bulunmaktadır. Bu içgüdü Dorothea karakterinde somutlaşmaktadır. Dorothea *Middlemarch*'ın ilk bölümlerinde toplumun dışında ve diğer insanlardan yüksekte duran bir azize kimliğine sahip olmaya çalışmaktadır. Casaubon ile evlendikten sonra bu kimliğinden yavaş yavaş sıyrılmakta ve giderek kendisini Middlemarch'a ait hissetmeye başlamaktadır. "Aralarında yaşadığım insanlar hakkında bir şeyler bilmeyi seviyorum [...] Bana öyle geliyor ki, yoksul olmadıkları sürece komşularımız hakkında bir şey bilmiyoruz" (Eliot, 2000: 268). Dorothea toplumsal birlik duygusunu kendi insanlarına karşı hissetmeye başlamakta ve bu duygunun gerektirdiği biçimde benzerleriyle yardımlaşma isteği duymaktadır.

Lydgate'in kimliği, Bulstrode ile olan maddi bağı ve Raffles'ın ölümünden Lydgate'in de sorumlu gibi görünmesinden dolayı kirletildiğinde, Dorothea onun suçlu olduğuna inanmaz ve ismini aklamak için uğraşır:

> [...] insanların her zaman komşularının düşündüğünden daha iyi olduklarına inanıyorum [...] birbirimiz için hayatı kolaylaştırmayacaksak niçin yaşıyoruz? Bir sorunumda bana tavsiyede bulunan ve hastalığımda koşan bir insanın sıkıntılarına kayıtsız kalamıyorum. (Eliot, 2000: 603- 604)

Dorothea, Darwin'in toplumsal içgüdü teorisini uygulamaktadır. Doğada topluluk halinde yaşayan bireyler birbirlerinin yaşamlarını kolaylaştırmakta ve tehlikelere karşı güçlü durmaktadırlar. Dorothea Bulstrode'dan borç alınan parayı ödemiş,

Rosamond'u Lydgate'in kişiliği hakkında ikna etmeye çalışmıştır. Bunun yanında, Will'in de Middlemarch'ta Bulstrode ile olan uzak akrabalık ilişkisi ve Casaubon'un Will'in kişiliği hakkında yanlış izlenimler oluşturacak vasiyeti nedeniyle kirlenen adını temizlemek için çaba sarf etmesi, Dorothea'nın herkesten yüksekte duran azize idealinin toplumsal alışkanlıklara ve yardımlaşmaya önem veren uygar insan modeline dönüştüğünün bir göstergesidir.

Thomas Huxley, Darwinci bir bilim adamı olarak "The Struggle For Existence in Human Society" ("İnsan Toplumunda Var Olma Savaşı") adlı makalesinde, doğadaki var olma savaşının toplumsal boyutlarını sunmaktadır:

> Ahlâksal bir insanın ideali, diğerlerinin özgürlüğüne müdahale etmemek için kendi hareket özgürlüğünü kısıtlamaktır [...] Barış hem amaç hem de araç olarak onunladır ve hayatını; sınırsız var olma savaşını reddederek [...] kendisini geriye çekmek üzere kurmuştur. Ahlâktan uzak evrim ilkesinin özgür gelişimine dayanan hayvan krallığındaki yerinden uzaklaşmaya ve ahlâki evrim ilkesine dayalı insan krallığını kurmaya çalışmaktadır [...] toplumsal hayat [...] ahlâkı temsil eder. (Huxley, 1888: 65)

Huxley'e göre, doğadaki var olma savaşı acımasızdır, insan toplulukları bu acımasızlığı ve rekâbeti yok etmek için ahlâka ihtiyaç duymaktadır. Medeniyet insanın vahşi yönlerinden kurtularak, barışa ve ahlâki ilkelere dayanmasıyla kurulabilmektedir.

Huxley'in öne sürdüğü gibi, toplumsal birlik ve dayanışma için insanın kendi özgürlüğünden taviz vermesi gerekliliği Dorothea karakterinde görülmektedir. Dorothea'nın kendisi için bir özlemi yoktur. Bir toprak satın alıp küçük bir koloni, herkesin çalışıp iyi işler başardığı ve herkesin arkadaş olduğu küçük bir topluluk kurmak istemektedir. Diğer yandan, Mrs. Casaubon ve Mrs. Ladislaw olarak da

kendi öz kimliğini geri çekmek zorunda kalmış, eşlerinin ideallerini kendi varlığından öncelikli tutmuş ve doğal şartlar gereği başka hayatlara bağımlı yaşamaya mecbur bırakılmıştır.

Huxley bağlılık, sevgi ve yardımseverlik duygularının doğadaki var olma savaşıyla çeliştiğini belirtmektedir:

> Toplum, belirli üye veya vatandaşlar tarafından şekillendirilen ahlâki bir amaca sahip olduğu için [...] ilkel vahşi ya da hayvan krallığının yalnızca bir üyesi olan varlığın amacıyla ters düşmektedir. Vahşi insan, acı sonuca doğru var olma savaşını sürdürürken [...] ahlâksal insan savaşa sınırlar koymak için elinden geleni yapar. (Huxley, 1888: 64)

Uygar insan, zihinsel yetileri ve değer yargıları aracılığıyla vahşi insandan ve hayvanlardan farklı bir konuma sahip olduğu için doğadaki acımasız mücadeleyi durdurarak zayıf bireylerin yok olmasını engellemeye çalışmaktadır.

Middlemarch'ta Mr. Farebrother'ın kızkardeşi Miss Noble da Dorothea gibi çevresindekilere yardım etmeyi bir görev sayması ve çeşitli yerlerden çaldığı yiyecekleri yoksul çocuklara vermesi, kendisi gibi yoksul insanlara bir sempati duymasından kaynaklanmaktadır; ancak bu durum doğadaki acımasız var olma savaşıyla çelişmektedir. Doğadaki mücadelede zayıf üyeler yok olmak zorundayken, toplumsal yaşamda etik açıdan savaşa getirilen sınırlar ve yardımlaşma zayıf üyelerin çoğalmasına ve böylece toplumun giderek zayıf bireylerden oluşmasına yol açmaktadır.

Darwin doğal seçimin yalnızca var olma savaşıyla bağlantılı olmadığını, insan hayatında toplumsal açıdan da belirgin etkileri olduğunu ileri sürmektedir:

> Toplumsal erdemlerin gelişmesi için güçlü bir uyarıcıyı bize veren benzerlerimizin övgü ve yargılarıdır. Başkalarına övgüler ya da yergiler yöneltme alışkanlığımızı ilk önce sempati içgüdüsüne borçluyuz ve bu içgüdü [...] diğer içgüdüler gibi 'Doğal Seçim' yoluyla kazanılmıştır. (Darwin, 1922: 201).

Darwin birlikte yaşayan bireyler arasındaki ilişkilerin onaylanma, beğenilme ya da eleştirilme ve uyarılma gibi durumları kapsayan sempati içgüsüdüyle şekillendiğini ve ahlâksal ilkelerin oluştuğunu açıklamaktadır. Aynı içgüdü Middlemarch halkı ve Mr. Bulstrode arasındaki ilişkide de ortaya çıkmaktadır. Bulstrode Raffles'ın Middlemarch'a gelmesinden sonra geçmişindeki suçun ortaya çıkmasından ve ceza almaktan değil, çevresindekilerin yargı ve eleştirilerine maruz kalmaktan korkmaktadır. Benzer biçimde Will de Middlemarch insanları tarafından aşağılanmıştır. Casaubon vasiyetine göre, Dorothea eşinin ölümünden sonra Will ile evlenirse mirastan mahrum kalacaktır. Bu vasiyetin kasabada ifşasından sonra Will, Casaubon'un mirasını elde etmek isteyen adam kimliğine bürünmüştür ve insanların Will'in kişiliği hakkındaki izlenimleri kötüleşmiştir. Var olma savaşına gem vuran etik değerler, Dorothea'nın Casaubon ile evli olduğu için Will ile ilişki kurmasını engellemiştir. Ancak Dorothea ve Will etik değerlere uydukları için romanın sonunda evlenerek bunun ödülünü almaktadırlar. Ayrıca Will'in geçmişte Bulstrode ile olan uzaktan akrabalığı Middlemarch'taki söylentileri artıracağı için, Will Middlemarch'ı terk etmek istemektedir. Mr. Bulstrode'un geçmişinde yaptığı bir hatadan dolayı yargılanmaktan korkması onun sonradan Middlemarch'a gelip hırsız kimliğinden uzakta, dindar ve hayırsever bir karakter çizmesinden kaynaklanmaktadır. Will'in Casaubon'un tepkisini çekmesi ve Bulstrode ile olan uzaktan bağlantısı ise onun toplumsal yergiye maruz kalmasına yol açacaktır. Bunun yanında her iki karakter de

Lydgate gibi, Middlemarch'a sonradan gelmiş yabancılar oldukları için, bu kemikleşmiş topluluk tarafından kabul edilmeleri zordur.

Sonuç olarak, Darwin'in var olma savaşı ve doğal seçimin yanı sıra, toplumsal içgüdü ve etiğe dair teorileri Eliot'ın *Middlemarch* eserinde ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Doğal seçim, rekâbet içindeki türlerin kazandıkları üstünlüklerde uyum sağlayamayan türlerin yok olup, en iyi uyum gösterenin hayatta kalmasına dayalıdır ve doğal seçim sonunda yeni biçimler ürer. *Middlemarch*'ın kalabalık örgüsünde doğal seçime tabi olan bazı karakterler gösterilmiştir. Darwinizm'in bilimsel ve bireysel yaşamdaki etkilerine odaklanan Eliot, sıradan karakterlerin sıradan yaşantılarını ele almıştır. Bu karakterler doğaları gereği seçim yaparak içinde bulundukları fiziksel koşullardan etkilenmiş, var olmak için birbirleriyle ve yaşam koşullarıyla mücadele etmiş, sonunda ya farklı karakterlere dönüşmüş ya da yok olmuşlardır. Lydgate, "temel hücre" idealini gerçekleştirmek için geldiği Middlemarch'ta reformlar gerçekleştiren bir bilim adamı olmak yerine, evliliği ve çalışma koşullarındaki seçimleri nedeniyle başarısız bir doktor olmuştur. Karakterindeki bazı zayıflıklar geri kalmasına sebep olmuş, gelişim ve değişimini engellemiştir. Eşi Rosamond ise Middlemarch'ın kısıtlı çerçevesinden çıkmak için verdiği mücadelede Lydgate'i çıkış yolu olarak görmüştür. Dorothea Azize Theresa gibi yüce ideallere sahip bir karakter olmak isterken içinde yaşadığı koşullar ve aldığı kadınsal eğitim nedeniyle ve yaptığı evlilikle başka bir karaktere bürünmüştür. Dorothea, değişim ve gelişimi yaşça büyük eşi Casaubon'da aramış; ancak evliliğin getirdiği şartlar altında ideallerinden uzaklaşmıştır. Dorothea kendini bulunduğu ortama ait hissedemediği için değişmek zorunda kalmıştır.

Darwin'in toplumsal içgüdü ve ahlâk üzerine geliştirdiği teori değer yargılarını, toplumsal erdemleri, yardımlaşma ve toplumsal bağlılığı kapsamaktadır. İnsanların bir arada yaşaması için bir birliktelik duygusu gereklidir. Benzerlerimizin onayı için gösterdiğimiz dikkat sempatidir. Tüm bu ilkeler *Middlemarch*'taki karakterler ve olay örgüsü bağlamında ele alınmıştır. Darwin'in İngiliz edebiyatına ait *Middlemarch*'taki yansımaları bireysel yaşamda ve insan ilişkileri boyutunda etkiliyken, Amerikan edebiyatına ait olan *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria*'da Sosyal Darwinizm'in de etkisiyle daha farklı bağlamlarda ortaya çıkmaktadır.

II. BÖLÜM

WILLIAM DEAN HOWELLS'IN

ANNIE KILBURN VE *A TRAVELER FROM ALTRURIA*

ESERLERİNDE

SOSYAL DARWINİZM

Bu bölümde Amerikalı yazar William Dean Howells'ın, bir sosyalist olarak *Annie Kilburn* ve ütopya türünde yazılmış olan *A Traveler from Altruria* eserlerinde, 19. yüzyıl sonlarında Amerika'da ortaya çıkan 'Sosyal Darwinizm'i ('Social Darwinism') ve Sosyal Darwinci uygulamaları nasıl eleştirdiği, hümanist bir bakış açısıyla toplumsal düzende reformlar yapılması için ne çeşit alternatifler sunduğu incelenecektir.

Amerika'da 19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyıl başlarında İç Savaş'tan sonra Darwin'in doğal seçim teorisi ile evrimsel düşünceyi biyolojiden daha başka alanlarda (sosyoloji, psikoloji vb.) sistemleştiren Herbert Spencer'ın yanı sıra, siyasi, ekonomik ve toplumsal koşulların da etkisiyle Sosyal Darwinizm düşüncesi ortaya çıkmıştır. Sosyal Darwinizm canlılar dünyasındaki doğal seçim, var olma mücadelesi ve en uygun olanın türünü devam ettirmesi ilkelerinin toplumsal, siyasi ve ekonomik yaşama uygulanması ve koşullara en iyi uyum sağlayan bireylerin hayatta kalarak mükemmel topluluğu oluşturmasına dair sosyal evrim teorisidir.

Darwin ve Spencer'ın düşünceleri Amerika'da ani bir ekonomik değişimin ve siyasi tutuculuğun olduğu bir çağda öne çıkmıştır. İç Savaştan önceki dönemde

ülkede siyasi karışıklığın artmış olması ve savaş sonrasındaki durgunluk, bu ekonomik tutuculuğun temelinde yer almaktadır. Bu dönemde yeni sanayiler ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Darwinizm Amerika'daki bu ekonomik anlamda muhafazakâr düşüncenin bilimsel gerekçesi haline getirilmeye çalışılmıştır. Endüstriyel ve siyasi gücü elinde bulunduran sanayi liderlerine göre, siyasi ve ekonomik yaşamda 'laissez faire' ('bırakınız yapsınlar') politikasını benimsediklerinden devletin, doğal bir süreç olan toplumsal gelişime müdahale etmemesi gerekmektedir. Böylelikle yoksullar yardım almayarak uygunsuz oldukları için toplumdan eleneceklerdir. Amaçları yoksul kesimi hayatın zorluklarıyla uzlaştırmak, siyasi ve ekonomik statükoyu sürdürmek ve 'laissez faire' ilkesini devam ettirmektir. Bu liderler yoksulların durumunu düzeltmek için yapılan tüm reform ve ekonomik müdahalelerin bu toplumsal süreci aksatacağını ve gelişmeyi engelleyeceğini öne sürmüşlerdir.

Darwinizm ekonomideki bu bakış açısını desteklemek için belirli şekillerde kullanılmıştır. Darwinizm'in öne çıkan ilkeleri var olma mücadelesi ve en uygun olanın türünü devam ettirmesi toplumsal yaşama uygulandığında, doğadaki yaşam savaşında olduğu gibi toplumdaki yaşam savaşında da en iyi olan kazanacak ve bu süreç sürekli bir gelişim sağlayacaktır. Bu, toplumdaki rekâbetçi mücadeleye doğal bir kanun olma temeli sunmaktadır. Söz konusu durum Swarthmore College'da tarih profesörü olan Robert Bannister tarafından *Social Darwinism Science and Myth in Anglo-American Social Thought* (1979) eserinde şu şekilde belirtilmektedir: "Topluma uygulanan var olma mücadelesi ve doğal seçim ifadeleri, sınırsız rekâbeti ve bireysel başarı inancını savunanların sloganı haline gelmişti" (Bannister, 1979:

XII). Bu ifadeyle, Sosyal Darwincilerin bilimi kendi çıkarları doğrultusunda kullandıkları anlaşılmaktadır.

Hızlı gelişimi, sömürgeci yöntemleri ve ekonomik rekâbet ortamı ile İç Savaş sonrası Amerika, Darwinizm'in yaşam mücadelesi ve en uygun olanın türünü devam ettirmesi ilkelerinin somutlaşmış halidir. Ancak var olma savaşındaki rekâbet bazılarının ilerlemesine ve başarılı olmasına izin verirken, bir kısmın yok olmasına neden olacaktır. Mükemmelliğe ulaşmada var olma savaşı ve ilerleme ilkeleri kaçınılmazdır.

Spencer "A Theory of Population, Deduced From the General Law of Human Fertility" (1852) adlı makalesinde, Darwin'in evrim teorisinde kullandığı biyolojik kavramları, özellikle doğal seçim teorisini toplumsal yaşama uygulamış ve insan gelişiminde kaçınılmaz olan 'En Uygun Olanın Türünü Devam Ettirmesi' ('Survival of the Fittest') ilkesini toplumdaki var olma mücadelesi için kullanmıştır. Bu dönemde Darwin ve Spencer'ı takip eden William Graham Sumner, Franklin H. Giddings gibi bilim adamlarının yanı sıra, Sosyal Darwinizm'in uygulayıcıları olarak John D. Rockefeller, Andrew Carnegie gibi sanayiciler yer almaktadır.

Spencer'in felsefesi sanayi, rekâbet, sömürü ve mücadele çağında ortaya çıkmıştır. Spencer doğal hakların olduğunu ve herkesin istediğini yapma hakkının bulunduğunu düşünmektedir:

> İnsan zihinsel ve bedensel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan her şeyi [...] yapmakta özgür olmalıdır. Özgürlük olmadan, görevini ya da Tanrı'nın iradesini yerine getiremez [...] Tanrı ona özgürlüğü vermiştir ve insanın buna hakkı vardır [...] Herkes hareket özgürlüğüne sahip olmalıdır [...] (Spencer, 1972: 15-16)

Bu düşünceye göre, birey ihtiyaçlarını gidermek için doğayı istediği biçimde kullanma hakkına sahiptir. Bireyler böylece doğayı amaçları doğrultusunda kullanıp ondan istedikleri gibi faydalanabileceklerdir.

Spencer'a göre, toplum doğadaki bir organizma gibidir ve var olma sürecinde yavaş yavaş gelişerek mükemmelliğe erişecektir. Evrim gelişme anlamına gelmektedir, bu süreçte kayıplar ve zorluklar olsa da sonunda mükemmelliğe ulaşılacaktır. Spencer toplumsal gelişim, farklılaşma ve bütünleşme ile hayvansal yaşam arasında paralellikler kurmaya çalışmıştır. Toplumsal bir organizmanın amaçları hayvan topluluklarındakinden farklı olsa da, örgütlenme kurallarında bir fark yoktur. Organizmalar arasında olduğu gibi toplumlar arasında da bir yaşam mücadelesi vardır. Mücadelelerle oluşturulan toplumsal örgütlenme sürekli rekâbeti ve çatışmayı ortadan kaldıracak ve mükemmel toplum yaratılacaktır. Sosyal Darwinizm'i savunanlara göre, mükemmel bireyler ekonomi ve endüstride en iyi rekâbet eden ve haksız yollarla da olsa kazanç sağlayan sanayicilerdir. Toplumdan elenmesi gerekenler ise kendi jargonlarıyla "kötü" ve "tembel" olarak adlandırdıkları yoksul sınıftır. (Spencer, 1972).

19. yüzyıl sonlarında Amerika'da Spencer'ın felsefesinin benimsenmesinde etken olan kişilerden biri, Yale Üniversitesi profesörü William Graham Sumner'dır. Sumner, toplumsal evrimin mükemmel boyuta gelmesinin 'laissez faire,' özel mülkiyet ve bireysellikle mümkün olacağını düşünmektedir. "The Challenge of Facts" (1951) adlı makalesinde, rekabet gücünün uygulanmasının şartı olarak özgürlüğü işaret etmektedir. Ona göre özgürlük, her bireyin kendi adına ve sorumlu olduğu kişiler adına sürdürdüğü yaşam mücadelesinde ona verilmiş bir güvencedir. İnsanın doğaya saldırarak, ihtiyaçlarının tatminini sağlayacağını ve mücadele

sonucunda bireyler arasında eşitsizliklerin doğal olarak ortaya çıkacağını belirtmektedir (Sumner, 1951). Sumner'ın değindiği özgürlük ferdidir veya diğer bir deyişle, yasalarla korunan özgürlüktür. Birey için yasalar ve kurumlar tarafından yaratılmış bir mevki, her bireyin kendi refahını kendi gücüyle geliştirmesi için güvence altına alınmalıdır (Sumner, 1947). Ferdi özgürlüğün sağladığı, bireyin diğer bireylerle olan vahşi savaşını endüstriyel rekâbete dönüştürmektir. Bir insan serveti için çalışırken ona müdahale edilmemelidir. Sumner kapital sahibi bir insanla, kapitali olmayan bireylerin eşit olamayacağını belirtir. Bunun yanında özgür bir demokrasideki özgür birey kendi ihtiyaçlarını karşılayıp diğer bireylere yük olmayan kişidir. Sınıfsal ayrımlar, doğa tarafından sunulan şansın başarıya dönüştürülme derecelerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Sumner'ın yanı sıra, bu dönemdeki başka bir Sosyal Darwinci bilim adamı, Columbia Üniversitesi'nde Sosyoloji ve Medeniyet Tarihi Profesörü Franklin H. Giddings'tir. Giddings, 1922 yılında yayınlanan *Studies in the Theory of Human Society* (*İnsan Toplumu Teorisi Üzerine Çalışmalar*) eserinde, sanayicilerin yatırımlarının tahmin ve şansa dayalı olduğunu ve pek çok sanayicinin şans nedeniyle başarısız olduğunu, hatta dini inançların bile ilk insanların şans düşüncesinden geldiğini vurgulamaktadır. (Giddings, 1922: 45).

Bu dönemde Sosyal Darwinizm'i geliştiren çeşitli bilim adamlarının yanı sıra, Sosyal Darwinizm'in uygulayıcıları olarak belirli sanayiciler yer almaktadır. Bu sanayiciler arasında John D. Rockefeller ve Andrew Carnegie sayılabilir. Rockefeller, rekabet yöntemlerini bilen biri olarak şöyle söylemektedir:

> Büyük bir işletmenin gelişmesi yalnızca en uygun olanın yaşamda kalmasıdır [...] Amerikan Güzellik gülü, ona bakana neşe getiren bir görkem ve güzel kokuda, ancak çevresindeki solmuş gülleri ayıklayarak üretilebilir. Bu, sanayide kötü bir eğilim değildir. Yalnızca bir doğa kanunun ve Tanrı buyruğunun işlemesidir. (William'da, 1902: 29)

Doğadaki acımasız mücadelede olduğu gibi, ticaret ve sanayide de zayıf üyelerin yok olmasıyla en uygun olan varlığını sürdürmektedir. Bu ilke doğrultusunda bir endüstriyel gelişim ne kadar hızlı biçimde üretim yapar, değişen teknolojiye ne kadar uyum sağlarsa, rekâbete dayalı piyasada rakiplerine o kadar üstünlük sağlamış olur. Teknolojinin değişken yapısı büyük işletmeler için bir yandan fırsatlar sunarken, diğer yandan çeşitli tehlikeler yaratmaktadır. İcatlar ve teknolojik yenilikler, mevcut durumun iyileşmesine ya da gerilemesine yol açabilir. Bu durumda, mücadelede sabit var oluş söz konusu değildir. Yaşamın en hızlı ve iyi olan tarafından kazanıldığı fikri, kapitalist gelişimin merkezinde yer almaktadır.

Andrew Carnegie ise Spencer'ın en önemli destekleyicilerinden biridir ve otobiyografisinde Darwin ve Spencer'ı okuyana kadar Hıristiyan teolojisinin çöküşüne dair kafasının ne kadar karışık olduğunu ve evrimi anladıktan sonra bakış açısının nasıl değiştiğini şöyle anlatmaktadır:

> Işığın sel gibi geldiğini hatırlıyorum, her şey apaçıktı. Yalnızca teoloji ve doğaüstünden kurtulmamış, evrim gerçeğini bulmuştum. "Her şey iyiye gittiği için daha iyi" sözü parolam ve rahatlama kaynağım oldu. İnsan kendi bozulması için bir içgüdüyle yaratılmamıştı; ancak aşağıdan yukarı biçimlere yükselmişti. Mükemmelliğe ulaşmasında mantıklı bir son yoktu. Yüzü ışığa dönüktü, güneş altında duruyor ve yukarı bakıyordu. (Carnegie, 1920: 327)

Carnegie, Darwin ve Spencer'ı okuduktan sonra dinsel bakış açısının değiştiğini vurgulamakta ve insanın doğuştan şekilde, evrimin mükemmelliğe doğru geliştiğini belirtmektedir. Spencer'ın da savunduğu gibi, toplumsal evrimin mükemmelliğe

ulaşacağını bildirmektedir. Howells ise tüm bu uygulamaları *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria*'da eleştirmekte ve toplumsal reform yapılması için çözümler sunmaktadır.

II.I. *Annie Kilburn* ve *A Traveler From Altruria*'da Sosyal Darwinizm'in Eleştirisi

19. Yüzyıl sonlarında Amerika'da toplumsal, ekonomik ve endüstriyel yaşamda ortaya çıkan Sosyal Darwinizm'in eleştirisi, William Dean Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde açıkça görülmektedir. Aristokrat sınıfından bir yazar olmasına rağmen sosyalizm taraftarı olan Howells, bir mektubunda kimliğini şöyle tanımlamaktadır: "Bizler teorik sosyalistleriz ve pratikte aristokratlarız. Ancak birinin, teoride doğru olması ve pratikte kendinden utanması avuntudur." (Howells, 1928: 78). Bunun yanında çağındaki siyasi eğilimlerden hiçbiri Howells'ı tam olarak tatmin etmemektedir:

> [...] "Hıristiyan Sosyalistler" ("Christian Socialists") bana Ulusalcılardan daha yakın; ancak şu an için açıkça şüpheyle yaklaşıyorum. Hıristiyan Sosyalistler, beni tiksindiren aşırı kilise inancıyla dolu ve ulusalcılar Bellamy'nin hayaline inanmayı kafalarına takmışlar. Fakat dünyanın kurtuluşu bu şekilde olmayacak. Senato'da Stanford'un ilanının ipoteklerine ek olarak Hazineden çiftçilere para verilmesini beğendim- Hükümetin öyle düşük faizde sağlam teminat verdiğini görmek isterim ki, endüstri yaşayabilsin ve yüksek faiz yok olsun. Emek yavaş yavaş öyle kısılacak ki, politikacılar alt yapıya sosyalist bir destek koymak zorunda kalacak ve o zaman destek olan parti kazanacak. (Howells, 1928: 85)

Howells, eşitliğin ancak sosyalizm sayesinde sağlanabileceğini ve ülke yönetimine sosyalizm hareketinin de dahil olması gerektiğini düşünmektedir; ancak Amerika'daki "Hıristiyan Sosyalistlerin" yeterli bir güçte olmadıkları inancındadır. Howells Sosyal Darwinizm'in ve uygulamalarının karşıtı olarak, ülkesinde yaşanan ekonomik ve toplumsal tutarsızlık ve eşitsizlikleri *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde ele almış ve bu tutarsızlıkların iyileştirilmesi için çeşitli çözüm yolları sunmuştur.

Annie Kilburn, uzun yıllar İtalya'da kaldıktan sonra, babası Yargıç Kilburn'ün ölümüyle çocukluğunun geçtiği Massachusett'teki Hatboro kasabasına geri dönen Annie'nin, kasabada meydana gelen ekonomik, siyasi ve sosyal değişimleri nasıl gördüğüne, eski bir Hatborolu olarak kasabadaki sınıfsal ayrımları yok etmek adına ne tür sorumluluklar yüklendiğine, aristokrat olan Annie'nin rahip Mr. Peck sayesinde sınıfsal önyargılarından nasıl arındığına, sonunda işçi ve yoksul kesim için eşitlikçi bir toplumsal birliği nasıl kurduğuna odaklanmaktadır. Annie romanın başında, ait olduğu aristokrat sınıfın önyargıları ve babasının ona benimsettiği Amerikan demokrasisi ilkeleri nedeniyle insanlar arasında eşitliğin ve adaletin imkânsızlığı hakkında bir yanılgıya sahip olsa da, Mr. Peck'in görüşleri onu sonunda haksızlık ve eşitsizlikleri, sınıfların birbirlerine karşı olan tutumlarını net bir biçimde görmesi için uyandıracaktır. Annie'nin toplumsal örgüt kurmak için insanlar arasında bir bağ kurma görevini üstlenmesi ve Mr. Peck ile bu konuda görüşmesi, onun bir değişim sürecine girmesine ve ait olduğu sınıfın önyargılarından sıyrılıp, farklı bir karaktere bürünmesine yol açacaktır. Annie Hatboro'ya uzun yıllardan sonra geldiğinde, Hatboro'daki endüstriyel ve ekonomik değişimleri fark eder:

> Bir demiryolu ve [...] çiftlikler vardı. Zamanla işler daha çok makineyle yapılmaya ve büyük dükkânlarda toplanmaya başladı. Binalar sayıca ve boyut olarak arttı, demir yolunun tek hattı dörde çıktı ve çok sayıda çirkin, büyük, ahşap yapılar ayakkabı mağazası oldu, bir çorap fabrikası inşa edildi [...] (Howells, 2008: 649)

Eski yıllarda küçük bir kasaba olan Hatboro, kapitalizm ve endüstrileşmeye doğru bir geçiş sürecindedir. Annie eski Hatboro'yu bildiğinden yeni Hatboro'daki değişimlerin daha çok farkındadır. El işçiliğinin yerini makineler almış, küçük dükkânlar yerine büyük mağazalar açılmış ve bir çorap fabrikasıyla endüstrileşme sürecine girilmiştir.

Howells, ütopya biçiminde yazılmış olan *A Traveler from Altruria*'da ise Amerika'daki mevcut ekonomik ve sosyal sistem yerine yeni bir alternatif olarak Altruria ülkesini yaratmıştır. *A Traveler*, Altruria'dan gelen Mr. Homos'un, anlatıcı Mr. Twelvemough aracılığıyla Amerika'daki üst sınıfa mensup insanlarla tanıştırılması, sonrasında Mr. Homos'un işçi sınıfı ve kırsal kesim insanlarının yaşam koşullarını görmesi ve Altruria'daki sistemin başka biçimde işlediğini açıklayarak insanlara yeni bir bakış açısı vermesi üzerine kurulu bir eserdir. Amerika'da Avrupa ülkelerinden farklı olarak soydan gelen bir sınıf anlayışı yoktur, herkese eşit yükselme hakkı sunan "demokratik" bir toplum anlayışı söz konusudur. *A Traveler* 'da Amerikan düşünce yapısı Mr. Twelvemough tarafından şöyle açıklanmaktadır. "[...] Amerika'nın yaptığı en yüce şey, herkese bir fırsat sunmasıdır: herkese diğerlerinin üzerinde yükseleceği ve en yüksek mertebeye erişebileceği bir fırsat [...]" (Howells, 1996: 39). Amerika'nın demokratik yaşamı her vatandaşa eşit fırsatlar sunarken her vatandaşın birbirleri için değil, birbirlerinin üzerinden refaha ulaşma ilkesini benimsetmektedir. Howells Amerika'daki rekâbet fikrine karşıdır; çünkü bu fikir insanlara eşit fırsatlar sunmaz, ekonomik anlamda güçlü olan ya da başka bir deyişle kapital sahibi olan, yoksul ve işçi kesime üstün gelmektedir. Bu durum insanlar arasında ekonomik ve sosyal eşitsizlikler yaratmaktadır:

> [...] Amerikan ideali, herkes için koşulları değiştirmek değil, fakat herkesin yapabileceği kadar diğerlerinden yükselmesidir [...] Bir yaşam kazanma şansı için bir işçi, işverene bağımlıdır [...] Devlet tarafından hiçbir garantisi ve koruması yoktur [...] Ekonomik durumu [...] devamlı bir belirsizlik içindedir [...] (Howells, 1996: 58-59)

Bu durum insan yaşamında, insanlar arası birlik ve barışçıl duygular yerine, rekâbet ve bencil çıkarları ön plana çıkarmaktadır. Howells bir sosyalist olarak, herkes için

her anlamda eşitlikçi bir toplum istemektedir ve bunu ütopya ülkesi Altruria'da gerçekleştirir.

Spencer'ın Amerika'daki temsilcileri, endüstriyel alanda kapitalistler arasındaki rekâbeti, güçlü ve zayıf arasındaki belirgin çizgiyi, ekonomik anlamda risk almadan yükselmenin imkânsız olduğunu, bu risklerden ötürü güçlü ve zekilerin zenginleşirken zayıfların yok olmak zorunda kaldıklarını doğal koşullara bağlamaya uğraşmış olsalar da, Howells *A Traveler*'da var olabilmek için bu tür bir acımasızlık ve bencillik duygularına gerek olmadığını, Altruria ülkesindeki yaşam tarzı ve insan ilişkileriyle şu alıntıda göstermektedir:

> [...] insan doğasının, genel ihtiyaçların giderilmesi için paylaşılan görevlerde, neşeli ve gönüllü biçimde çalışmakta olduğunu fark ettik [...] cömert biçimde vermek ve yardım etmek insan doğasıdır [...] hiçkimse hizmet etmede bir çıkar gözetmez, hizmet ederken diğerlerinin çıkarlarını gözetir ve diğerleri de onun çıkarlarını kollar. (Howells, 1996: 156)

Howells, Altruria'da insanlar arası gönüllü işleyişlerin ve bağların oluştuğu bir toplum çizmektedir. Bu toplumda, kimse kendisi için değil, herkes birbirinin iyiliği için çalışmaktadır. Zayıf ve güçlü, zengin ve yoksul ayrımı yoktur; çünkü birlik bireysel çıkarlar üzerine kurulmamıştır. Bu alıntıda Howells'ın bireyselciliğe karşı olduğu anlaşılmaktadır.

Mr. Homos'un Altruria'da, insanların kendileri için değil, birbirleri için yaşadığını belirtmesi üzerine Mrs. Makely, Amerikan zihniyetinin bir savunucusu olarak bunun insan doğasına aykırı olduğunu iddia etmektedir:

> Kendimiz için değil de birbirimiz için yaşama şekli. Eşim bunun basitçe saçmalık olduğunu söyler, böyle bir şey asla olmamıştır ve olamaz, bu insan doğasına aykırıdır, ilerleme ve girişim teşviğini ve dürtüsünü yok eder. (Howells, 1996: 98)

Mrs. Makely'e göre bu durum, insanların yükselme isteğini ya da ilerleme hırsını yok etmekte ve 'un-American' sayılmaktadır. Mrs. Makely'nin aksine Howells, Alturia ülkesini örnek göstererek insan doğasının gerekli şekilde bireyselci ve rekâbetçi olmadığını vurgulamaktadır. Altruria ülkesi de bir zamanlar Amerika gibidir ve oylama ile insanlar eşitlik temeline dayalı bir sistem kurarak, kan dökmeden bir devrim gerçekleştirmişlerdir. Paranın ortadan kaldırılmasıyla birlikte, mülkiyet ihtiyacı yok edilmiş, her mülk kamu malı haline getirilmiştir. Homos'un çizdiği Altruria ülkesi, hiçbir sosyal ya da ekonomik hırsın olmadığı, herkesin eşit biçimde yaşamsal ihtiyaçlarının giderildiği, şans unsuruna dayanmayan ve ölüm korkusunu aşan bir düzenin portresidir.

Howells bu görüşü *Annie Kilburn*'de Sumner ve Sosyal Darwinciler ile aynı fikirde olan Annie karakteri aracılığıyla eleştirmektedir. Annie de Mrs. Makely gibi ait olduğu sınıfın önyargıları nedeniyle toplumsal eşitliğin 'un-American' olduğu görüşündedir:

> [...] benden daha iyi giyimli, eğitimli ve daha iyi durumda olan insanlarla aramda bir sosyal eşitlik olması imkânsızdı ve kendimi onlarla dost olmaya zorlamak hoş değildi ve aptalcaydı. Babam sıklıkla, Amerika'nın demokrasi uygulamasına dair üstün yönünün [...] herhangi bir toplumsal eşitlik varsayımı içermemesi olduğunu söylerdi. Kanun ve siyasetteki eşitliğin kutsal olduğunu, ancak bu ilkenin toplumu yönetemeyeceğini ve Amerikalıların bunu içgüdüsel olarak bildiklerini anlatırdı [...] Farklı sınıfların kaynaştırılmaya çalışılması Amerikanca olmazdı. (Howells, 2008: 683)

Annie romanın başında babasından aldığı aristokrat düşünce yapısıyla Sosyal Darwincilerle aynı düşünceyi savunmaktadır. Kanunlar önünde herkes eşittir, herkesin toplumda eşit yükselme hakkı vardır; ancak toplumsal sınıflar arasındaki ayrım yok edilemez.

Sumner, insan yaşamının doğayı kendi yararına kullanarak bir medeniyet yaratmasının kapital ile mümkün olduğunu açıklamaktadır. İnsan doğayı zapt etmiş, kendi çıkarlarına uygun olarak ondan faydalanmıştır:

> [...] İnsanın varlığı tesadüfen denetleniyordu, kapital yoktu. İnsanlar ürettikleriyle yaşıyorlardı [...] şimdi ise insan akıllı bir hayvandır. Doğanın kanunlarına dair bir şeyler biliyor, yararlı olanı kendisine sağlıyor ve doğada yararsız olanı bertaraf ediyor [...] Tesadüf alanını daraltmıştır [...] Doğanın üretici güçlerini hizmete açmış; yemek, giyim ve barınak üretimi sağlamıştır. Değişim nasıl gerçekleşmiştir? Cevap kapital iledir. (Sumner, 1947: 59-60)

Sosyal Darwinciler, endüstriyel koşulları doğadaki yaşam mücadelesi ile kıyaslamakta ve endüstriyel yaşamdaki ilkeleri doğa kanunlarıyla bir tutmaktadır. Buna göre kullandıkları ifadeler de doğal yaşamda ve hayvanlar arasındaki yaşam mücadelesinde olduğu gibi, insanların da ekonomi ve endüstride bir rekâbet içinde olduklarını göstermektedir. Ekonomik anlamda güçlü olanlar kendi yaşam alanlarını ya da var oluşlarını kapital ile garanti altına alırken, kapital dışında kalan zayıf üyelerin var oluşları, onlara hükmeden kapital sahiplerinin elinde ve belirsizlik içindedir:

> [...] Şüphesiz kapital sahibi insan yaşam mücadelesinde kapitali olmayana göre avantajlıdır. Doğadan geçim kaynağı elde etme çabasında rakip olduklarında kapital sahibi, kapitali olmayandan üstündür. Kapital ancak özveri ile oluşturulur [...] (Sumner, 1947: 76). Kapital sahibi geleceğini garanti altına alır, ikincil gereklilik ve üstünlük nesneleri kazanmada kullanabildiği eğlenceyi kazanmakta, hayatta küçültücü olan şeylerden kendisini özgürleştirmektedir. Böylece kapital sahibi olmak eğitim, bilimsel ve ahlaki iyiliklerin kaçınılmaz ön koşuludur. (Sumner, 1947: 77)

Ekonomik anlamda toplumdaki en temel ayırıcı etmenin kapital olduğu gösterilmektedir. Kapital sahibi şans ve risklere dayalı ticaret yaşamında var oluşunu

kapital ile güvence altına alıp, her türlü iyiye hak kazanırken, kapitali olmayan birey belirsizliklere tâbi biçimde geleceğini var olma korkusu içinde beklemektedir.

Howells Sosyal Darwinizm düşüncesinin aksine, ekonomi ve endüstrideki var olma savaşı ve rekâbetin fayda yerine yıkım ve düşmanlık getireceğine inanmaktadır. Bu durumu bir mektubunda şu şekilde açıklamaktadır: "[…] rekâbetin olduğu yerde, zayıfın güçlü tarafından ezilmesi olacak ve nerede eşitsiz bir servet varsa orada dünya, et ve şeytan olacaktır" (Howells, 1928: 92). *Annie Kilburn*'de kapitale başka bir açıdan değinilmektedir. Mr. Peck mülksüzlüğü savunmaktadır ve paylaşımcılıktan yanadır. Mr. Peck'in kızı Idella'yı bir yerlerde unutup bırakması, onun giyimiyle ya da diğer çocuklarla olan ilişkisiyle yakından ilgilenmemesi Hatboro' halkı ve Annie tarafından eleştirilse de, Mr. Peck herkesin herkesle kardeş olduğunu savunarak ve bütün insanlığın ailesi olduğunu vurgulayarak Idella'yı sahiplenmemektedir. Annie ise, kapital hakkında Sosyal Darwinizm'i savunanlarla aynı görüştedir, babasından miras aldığı Amerikan zihniyeti ile kapital ve mülkiyet hakkına şu açıdan bakmaktadır:

> […] babamdan medeniyetin, sahip olma içgüdüsü üzerine kurulduğunu ve dünyayı geliştirecek tek şeyin bu olduğunu duyardım […] niçin zavallı küçük kızın, dünyada her zaman olması gereken eşitsizliklerden biraz faydalanmaması gerektiğini anlamasam da, onun isteklerini en aza indirmeye çalışacağım […] Babam, en özgür toplumlarda doğal olarak bir düşme ya da yükselme eğilimi olduğunu söylerdi. Mükemmel bir seviye imkânsızdır. Bazıları yükselirken bazıları düşmelidir. (Howells, 2008: 798)

Annie gelişimin ancak mülkiyet ile mümkün olacağını, mülkiyetin (kapitalin) doğal sınıf farklılıkları yarattığını ve Mr. Peck'in kızı İdella'nın Annie sayesinde bu eşitsizliklerden faydalanması gerektiğini açıklamaktadır. Sosyal Darwinizm'i savunanlara göre de eşitsizlikler toplumu geliştirecektir. Doğal yaşamda geçerli olan

bu durum, endüstriyel yaşamda da hüküm sürmektedir. Sınıfsal ayrımlar herkese eşit miktarda sunulan fırsatların, insanlar tarafından farklı biçimlerde değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır:

> [...] Sınıf ayrımları basitçe, insanların kendilerine sunulan fırsatları faydaya dönüştürme derecelerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Var olan sınıflar arasında yapılan edinimleri yeniden dağıtmak için çabalamak yerine amacımız fırsatları artırmak, çoğaltmak ve genişletmektir. Bu, medeniyet örneğidir. Ortadan kaldırılan her eski hata ya da suistimal toplumun yeni gücüne yeni gelişim şansları yaratmaktadır. Eğitim, bilim, sanat veya yönetimdeki her gelişme dünyadaki insanların şanslarını artırmaktadır. Bu tür bir genişleme hiçbir eşitlik güvencesi vermez. Aksine özgürlük olursa, bazıları istekle fırsatlardan yararlanacak ve bazıları tamamıyla bu fırsatları görmezden gelecek [...] Fırsatlar ne kadar çoksa bu iki grup insanın serveti arasındaki fark açılacak [...] Eşitlik isteği kıskançlık ve hırsın ürünüdür. (Sumner, 1947: 168)

Bu düşünceye göre zengin ve güçlü konuma ulaşan bireyler zeki ve çalışkan kabul edilirken, yoksul ve işçi sınıf tembel ve fırsatları görmezden gelecek kadar umursamaz sayılmaktadır.

Spencer'ın Amerika'daki sözcüleri, insanların toplumda kendi yarattıkları ve medeniyet dedikleri mesleksel, ekonomik ve sosyal farklılıkları insan doğasına indirgemeye uğraşmış olsalar da, Howells *A Traveler*'da bu ayrımı Mr. Homos karakteri aracılığıyla eleştirmektedir. Altruria'dan gelen Mr. Homos'un, trenden bagajlarını alırken taşıyıcıya yardım etmesi ve sonrasında otelde çalışan garsonlara yardım teklifinde bulunması Amerikan toplumunun davranış biçimlerine aykırı olduğu için bu durum Mr. Twelvemough'u utandırmış ve Mr. Homos'un çalışanlara olan bu tutumu insanların ilgisini çekmiştir. Bu zihniyete göre, her birey kendi doğasına en uygun olan işi yapmaktadır ve toplumsal koşullar, insan doğasının gerektirdiği biçimde şekillenmektedir. Mr. Homos, Altruria'da mesleki ayrımları ve

dolayısıyla toplumsal ve ekonomik sınıfların varlığını ortadan kaldırdıkları için Amerika'daki bazı mesleklerin saygı görürken bazılarının aşağılanmasını garipsemekte, bu aşağılayıcı mesleklerin kimileri tarafından neden gönüllü olarak yapıldığını merak etmektedir. Mr. Twelvemough, birilerinin yaşamak için bazı aşağılayıcı işler yapması gerektiğini savunurken, toplumca benimsenmiş doğal seçim ve insan doğası anlayışına atıfta bulunmaktadır:

> [...] Aramızdaki ayrımlar, doğal seçim sürecinin bir sonucudur [...] Bunlar rastgele farklılıklar değildir, mesleğin bireye ve bireyin mesleğe uygunluğu, herkesin sahip olduğu sosyal mevkiyi belirlemektedir [...] Onların son ve yıkılmaz biçimde insan doğasına dayandığını kabul ediyoruz [...] (Howells, 1996: 37-38)

Bu anlayışa göre insan, doğal eğilimlerinin gerektirdiği mesleği yapmalı ve bu doğrultuda bir sosyal kimlik edinmelidir. Howells, doğal seçimin ve doğa kanunlarının toplumsal yaşamdaki ayrımlarla bağlantılı olmadığı görüşündedir. Sınıfsal farklılıklar doğanın bir gerekliliği olamaz. İnsanlar Altruria'daki gibi toplumsal ayrım yaratmayacak şekilde istedikleri ve gereken her türlü mesleği bir çıkar gözetmeksizin, yalnızca birbirlerinin yararına yapabilirler.

Sosyal Darwinizm'i destekleyenlerin eşitsizlikler için doğal yasalara bağlı olarak oluşturdukları görüş, ekonomik ayrımların yanı sıra toplumsal alışkanlıklar, yaşam tarzları ve insan ilişkileri bağlamında da eşitsizlikler yaratmaktadır. Howells, *A Traveler*'da Amerikan toplumundaki bu ayrım düşüncesini, Mr. Homos'un üst sınıf insanlarla olan diyaloglarında eleştirmektedir. Mr. Homos'un otelde neden alt sosyal sınıfa mensup insanların olmadığını ve eğlencelere katılmadığını sorgulaması üzerine Mrs. Makely, işçi ve yoksul sınıfın üst sosyal sınıfla aynı toplumsal geleneklere sahip olmadığını ve yoksulların da bu ayrımın farkında olduğundan

onlara yaklaşmadığını açıklamaktadır. Mr. Twelvemough, ülkenin zenginliğinin işçi sınıfı sayesinde oluştuğunu kabul etse de, bir yazar olarak eserlerinde alt sınıftan bahsetmediğini ve zengin sınıfın onlarla kaynaşmaktan yana olmadığını şöyle göstermektedir:

> [...] Görgülü insanlarımız, toplumsal olarak yoksul sınıfa ilgi göstermemekte, onları kurgu içinde bile görmek istememektedir. Sempati duyacakları kibar ve gösterişli hanımlar ve beyler görmeyi tercih ederler ve ben her zaman karakter seçiminde üst sınıf insanları seçerim [...] İşçi sınıfına karşı duyarsızız. (Howells, 1996: 49)

Yalnızca toplumsal ve ekonomik anlamda değil, sanatsal beğenilerde bile bir ayrım düşüncesi yerleşmiştir. Benzer şekilde *Annie Kilburn*'de de Annie'nin katkı sağladığı toplumsal örgüt faaliyetlerinde tüm Hatboro halkı tiyatro gösterisine gidebilecekken, yalnızca davet edilenler yemeğe ve dansa katılabilecektir. Kasabada kadınlardan oluşan bir kitap kulübünün temsilcisi olan Mr. Brandreth, bu durumun ayakkabı ve dükkânlarda çalışan işçi sınıfı gençlerini kendilerinden uzak tutacağını belirtmektedir: "[...] bir eğlence düzeni organize etmek istiyoruz [...] amaç onlara, toplumdaki en iyi insanların onlarla ilgilendiğini ve onlarla ortak zeminde yer almak istediklerini göstermektir" (Howells, 2008: 672). Bu ifadeye göre, bir toplumsal eşitlikten çok, sosyal ayrımı vurgulayacak sözde bir iyilikten bahsedilebilir. Howells, Mr. Peck'in Annie ile olan diyaloğu aracılığıyla toplumsal örgütün işçi sınıfı için gereksiz bir hayır olacağını, sınıflar arası hiçbir birlik sağlamayacağını, aksine sınıfsal ayrımı daha da keskinleştireceğini ve yoksul kesimi rahatsız edeceğini düşünmektedir. Mr. Peck: "[...] Hayırseverlerin yardım ettikleri kişileri kendilerinden uzak tuttukları bir toplumsal ayrılıkta, Toplumsal bir Örgüt'ün temellerini atmaya gönüllü olan insanlara katılamam" (Howells, 2008: 682). Sosyal eşitlik kurulmadığı sürece zengin ve yoksul arasında hiçbir yakınlık oluşamaz:

> Günlük geçimleri için gerekli olan işten fazlasını yapanlar, diğer insanlarla olan ilişki haklarını kaybetme tehlikesindedirler [...] çoğunlukla yoksul olduklarını unutmak için acele ederler, arkalarında bıraktıkları kişilere karşı acımasız patronlar olurlar. (Howells, 2008: 799)

Amerika'da bazı yatırımcılar geçmişlerinde yoksul olsalar bile hızla gelişen endüstri ve yatırım olanakları sayesinde sonradan zengin olmuşlar ve eskiden ait oldukları sosyal sınıfla duygusal bağlarını koparmışlardır. Hatboro'da bir kapital sahibi olan Mr. Gerrish, her ne kadar işçilerle aynı deneyimleri yaşadıktan sonra zengin olmuşsa da, yoksul kesimle olan ilişkisini yitirmiştir:

> Çalışanlarımı veya Mrs. Gerrish'in hizmetçilerini salonuma davet etmem. Onlarla seçimlerde ya da cemaatlerde karşılacağız [...] herkesin eşit olduğu bir ülkede [...] tembellikleri ya da kötülüklerinden ötürü aşağı seviyede kalanlarla eşimin veya çocuklarımın ilişki kurmasına izin vermeyeceğim. (Howells, 2008: 699)

Amerika'daki parasal aristokrasi herkese eşit yükselme hakkı verirken, sınıflar arası iletişimi imkânsız kılarak, yoksul ve işçi kesimin yükselme şansını değerlendiremeyen tembel insanlar olarak görülmelerine neden olmuştur.

Sumner, Sosyal Darwinci bakış açısından toplumda çabalayıp yoksulluktan zenginliğe ulaşan ve sonrasında 'kötü' olarak damgalanan, ancak toplumun sosyal ve kültürel yaşamına katkı sağlayan 'unutulmuş insan' kavramından söz etmektedir. *Annie Kilburn*'de bu sözde 'unutulmuş insan' Mr. Gerrish'tir. Sosyal Darwinizm açısından bakıldığında, Hatboro'da küçük çaplı bir kapitalist olan Mr. Gerrish, fırsatları iyi değerlendirip ekonomik anlamda kendisini ve ailesini iyi bir konuma taşıyan, yoksul sınıflar uğruna fedakârlıklarda bulunup, karşılığında kötü insan olarak tanımlanan karakterdir. Toplumsal örgütü kurmak isteyen Mrs. Munger, Mr. Gerrish hakkında şunları söylemektedir: "Mr. Peck'in kilisesine mensup değildir [...]

ancak toplumun bir üyesidir [...] onun tarafında yer alırsanız size iyi davranır" (Howells, 2008: 692). Mr. Gerrish gerçekte toplumu kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda yönlendirme, kendi siyasi ve dini zihniyetini empoze etme ve yalnızca kendisini destekleyenlere yardım etme amacındadır. Mr. Gerrish'in kasabada bir otorite ve itibar sahibi olması, ona karşı duran her türlü düşünce veya engeli yıkabileceği anlamına gelmektedir. Hatboro kasabasında bir rahip olan Mr. Peck ise, özgür fikirli bir din adamıdır ve vaazlarında kapitalizmin, ekonomik ve toplumsal ayrımların kötü etkilerinden söz ederek insanları bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Mr. Gerrish Peck'in dinsel öğretilerini, yoksul halkla olan yakın ilişkilerini, düşünce yapısını ve yaşam tarzını beğenmediği için onu Hatboro'dan uzaklaştıracaktır:

> Mr. Gerrish: [...] Hıristiyanlığın çok önemli unsurlarının ihmal edilmesini protesto ediyoruz [...] Bu kilisede, Kurtarıcımın bir kurtuluş aracı olması ve çarmığa gerilişi hakkında hiçbir şey duymadım ve kutsal kitabın değerli vaatlerinin göz ardı edildiğini ve sürekli olarak ihmal edildiğini gördükçe, [...] hayal kırıklığına uğradım [...] özel işlerime ve özel işimi yürütmeme dair üstü kapalı bir saldırı var [...] Hayrınızın, kilise üyelerinin büyük çoğunluğu için sona erdiğine inanıyorum [...] (Howells, 2008: 826)

Peck'in kilisede kapitalizm ve hızlı endüstrileşmenin sosyal ve ekonomik ayrımlar yaratmasına karşı vaaz vermesi, Gerrish'in kendine karşıt fikirli olanlara tahammülsüzlüğünü açığa çıkarmaktadır. Gerrish, Hatboro'da kendisine karşı olan görüşlerin var olmasına izin vermeyecektir.

Sosyal Darwinciler, Howells veya Edward Bellamy gibi çağdaşı olan yazarların ve yoksul bireylerin toplumsal eşitlik için çabalamalarına karşın, en iyi seviyeye ulaşmış olan güçlü birey seviyesinde eşitlik kazanmanın mümkün olmadığını şöyle açıklamaktadır:

> Günümüzde var olan mülkiyet düşüncesi, bir insanın emeğiyle kazandığı bir şeyde hakkının olduğudur (Sumner, 1947: 68) [...] İnsanların neden bir zalim olmadığı kapital biriktirmesi, kapital kullanması, toplumun yüksek bir mevkisine çıkması, tam bir işbirliği geliştirmesi ve doğa üzerinde git gide daha büyük bir kontrol kazanmasıdır [...] İnsanların eşitsizliğine dair şikâyet ve eleştiriler mülk, lüks ve varlık rahatlığına uygulanırken; bilgi, erdem ya da fiziksel güç ve güzelliğe uygulanmamaktadır (Sumner, 1947: 69)
> [...] En iyimizin seviyesinde eşitlik kazanabilmemiz imkânsızdır. (Sumner, 1947: 70)

Sumner, haksız yollardan da olsa kapital birikiminin emek gerektiren bir çalışma olduğunu öne sürerek, insanların eşitsizlik eleştirilerine karşı çıkarak, servet sahiplerinin suçlanmak yerine ödüllendirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Mr. Twelvemough'un, Avrupa toplumlarından ne kadar farklı olduklarını savunurken, onlardan ayrıldıkları ilk noktanın barbarca eşitsizliği onaylamak yerine, eşitlik ilkesini doğruladıklarını belirtmesi üzerine Howells bu çelişkili durumu, Amerikan toplumunda bir yabancı olan Mr. Homos aracılığıyla şöyle ortaya koymaktadır:

> Siyasi ideallerinizle ekonomik idealleriniz arasındaki farkın, bende devamlı olarak yarattığı karmaşayı bağışlayınız. Her zaman sizi en başta siyasi olarak düşünür ve mükemmel bir demokrasinizin olduğunu sanırdım. Fakat diğer gerçeklere gelinirse, Avrupa'daki aristokrat sınıfı barındıran ülkelerden teori ve pratikte ne yönden farklı olduğunuzu kavrayamıyorum [...] ekonominizin etkisi aranızda aşılmaz eşitsizlikler kurmak ve devletinizin ilan ettiği beraberlik umudunu yasaklamak için mi? (Howells, 1996: 72)

Howells, daha önce de belirtildiği gibi aristokrat sınıfına mensup bir yazar olup sosyalist görüşe sahiptir. Howells'ın sosyalist görüşünün pratikteki yetersizlik hissi, Annie Kilburn karakterinde de mevcuttur. Doktora yardım etme isteğiyle, hasta bir çocuğu deniz kıyısına göndermesi, ancak dönüşte çocuğun ölmesi Annie'nin suçluluk ve vicdan azabı duymasına neden olmuştur. Bu durum onun, Howells gibi teoride zayıfların iyileştirilmesini düşünürken uygulamada yetersiz kalmasının bir göstergesidir. Sosyal Darwinizm destekçileri bir bireyselcilik anlayışı savunarak,

yoksul ve zayıfların mutluluğu ve sorunlarının çözümü için birlik ve yardımlaşma düşüncesinden farklı bir görüşe sahiptirler. Buna göre: "İnsanları mutlu etmek devletin görevi değildir. İnsanlar kendilerini kendi çabalarıyla ve aldıkları risklerle mutlu etmelidir. Devletin etkinlikleri, koşullar veya şanslarda [...] bulunmaktadır" (Sumner, 1947: 35). Kapital sahipleri, herkesin bağımsız birer birey olmak için kendi çabalarıyla kendilerini ve ailelerini kurtarmaları gerektiğine inanmaktadır. Yoksullara yapılan yardım onları tembelliğe sevk etmektedir. *A Traveler*'da kırsal kesimi gezdikleri sırada, Twelvemough bir kadına evini tamamlaması için yardım etmez:

> [...] eğer ona yardım etseydim, bu onu fakirleştirirdi. Onların bu tür bir zehre ne kadar çabuk alıştıklarını bilmiyorsun. Yardım alır almaz, daha fazlasını bekliyorlar. Yardıma güveniyorlar ve öyle geçiniyorlar [...] İnsanların acı çekmesine izin vermemeliyiz; çünkü bu zulüm olurdu ve onları muhtaç etmeden ihtiyaçlarını karşılayamayız. (Howells, 1996: 94)

Bu düşünceye göre, yoksullara yardım etmek onları tembelliğe sevk etmektir. Yoksulların durumunu iyileştirmek için yapılan reformların topluma kötülükten başka bir şey getirmeyeceğine inanmaktadırlar. Sosyal Darwinizm'i savunanlar yoksulluğun en iyi politika olduğunu, eğer varlıklıysanız başkalarını desteklemek zorunda olduğunuz, yoksulsanız sizi desteklemenin başka insanların görevi olacağı görüşündedirler. Onlara göre yoksul: "üretme gücü gerekli tüketiminin altında kalan, kendi yaşamını kazanamayan insandır" (Sumner, 1947: 20-21). Bir insan toplumu etkin bir işbirliği ve her insan da üretici bir güç gerektirir. İş ya da kapital olarak toplum çalışmasına katkı sağlamayan kişi bir yüktür, toplum ona bakmalıdır. İnsancıların zayıf olarak adlandırdıkları, toplum güçlerinin boşa harcandığı kişilerdir. Bunlar, devamlı olarak akıllı ve çalışkan olanların çabalarını yıkmaktadırlar.

Howells ise Sosyal Darwinizm destekçilerinin bireysel çaba ve başarı üzerine kurdukları ve zayıfları dışladıkları sistemlerinin aksine, toplumun tamamını kapsayacak bir eşitlik sisteminin kurulması isteğindedir:

> [...] Hem eski partilerin yok olmasını hem de gerçek eşitlik ve özgürlük anlamına gelecek ve şu ana kadar alaya alındığımız hayallerden olmayan yeni bir partinin gelişmesini dört gözle bekliyorum. 40 akre ve 1 katır verilmesini hükümetten istedikleri için güldüğümüz yoksul zenciler daha fazla gümrük vergisi isteyip, çalışanlarının ücretlerini 1 sent bile artırmayan üreticilerden daha doğru bir medeni devlet idealine sahiptir. (Howells, 1928: 8-9)

Howells çağındaki siyasi eğilimden memnun değildir, eşitlik ve özgürlük istemektedir. Sumner, Howells ve çözüm arayan diğer yazar ve entelektüellerin kendi isteklerini karşılayamayan bir sınıf insan için genel plan tartışmaları yaptıklarına ve yoksulların içinde bulundukları durumu kabullenmeleri gerektiğine inanmaktadır: "Bazen bu sınıf insanlar kıskanç ve memnuniyetsizler. Başarılarını, haklarının adil bir ölçüsü olarak kabul etmezler. Bazen dünyada mutluluk ihtiyacı hissetmeleri için her şeye haklarını olduğunu iddia ederler" (Sumner, 1947: 13-14). Sosyal Darwinizm'i destekleyenler yoksulların 'tembel' olduklarını iddia ederken, zenginlerin iyi insanlar olduklarına inanmaktadırlar. Onların yoksulluktan zenginliğe kendi yollarını çizen toplumun iyi üyeleri olduklarını kabul ederler. Ancak yükselmeye başladıktan sonra onlara şüpheyle bakıldığını, kapitalin ne olduğunu anlamaya çalışmayan yazar ve konuşmacılar tarafından kötülendiklerini ileri sürmektedirler. Sosyal Darwinciler yoksulları çalışan ve üretenlerin emeklerine el koyanlar olarak gördüğü için, insanlar arasında ayrımların bulunduğuna inanmaktadır. Başka birinin emek ve özverisine kendi var oluşu için el koyan biri ayrıcalıklı biri olmalıdır, emek ve özverisi başka bir insanın varlığıyla harcanan insan özgür değildir ve bir köle durumundadır. Eşitlik ancak özgürlükten fedakârlık

yapıldığında mümkün olacaktır (Sumner, 1947: 15). Bu zihniyete göre, kendisi dışında başkalarının varlığına da katkıda bulunan bireyler özgür sayılamaz. Zayıf ve yoksul olanlara yardımda bulunmak bireysel çaba ve özgürlükten taviz vermek anlamına gelmektedir. Toplumsal yaşamda var olabilme çabasında zayıf düşenler, başarılı bireyler için bakılması gereken bir yük olarak addedilmektedir. Bu düşünce yapısı, insana insan olduğu için değil, kendi başının çaresine bakabilen ve yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda çalışan, edinmek istediğini edinip geri çekilen, faydacı bir anlayışa dayanmaktadır. Mr. Homos'un kırsal kesimi ziyaretinde tanıştığı Mr. Camp bu umursamaz bireycilik anlayışını şöyle eleştirmektedir:

> [...] Amerika'da sermayeniz varsa, bireyliğiniz olabilir [...] Amerika sizin için rahatlık ve eğlenceyken, [...] bizim için iştir [...] Sizin için özgürlüktür, fakat insan bir sonraki yemeğinin nereden geleceğini bilmiyorsa özgürlük nedir? [...] Aynı ülkeye sahip olmadığımızı tahmin ediyorum [...] Kara listeye alınmış bir adamın ne tür bir ülkesi olabilir? [...] Açlık ve soğukla cezalandırılmış ve sokaklara atılmış [...] (Howells, 1996: 104-105)

Kapitali olmayan bireyler ekonomik belirsizlikler içinde var olmaya çabalarken, kapital sahipleri servetlerini bir nebze daha artırma çabası içindedirler. Bu sosyal ve endüstriyel sistem insanlara, Sosyal Darwincilerin kullandıkları jargonla ifade edilirse, birbirlerini doğal yem olarak görmeleri ve başkalarının kaybında kazanmaları gerektiği öğretmiştir:

> Altrurian: [...] Toplumun büyük çoğunluğu yaşam savaşı olarak adlandırdığınız mücadelede yeniliyor mu?
>
> Bankacı: ölü, yaralı ve kayıp, korkunç bir grubu oluşturuyor [...] Ancak sonuç ne olursa olsun, bu yolda refah var [...] Ticaret ulusal bir idealdir ve başarılı bir iş adamı, Amerikan tipine uygundur. Burası iş adamının ülkesi [...] Ticaretin ilk ve son dersi, diğer insanların yetenek ve güçlerini kullanmaktır [...] Hiçkimse basitçe kendi işiyle zengin olamaz [...] Diğer insanların kendiniz için çalıştırmalısınız. (Howells, 1996: 117-118)

Bu anlayışa göre, büyük servetlerin toplanması toplumsal gelişimin gerekli bir koşuludur, gelişim herkesin yararına olacaktır ve varlığı artırmak herkes için mümkündür. Böylece herkes ilerleyecek ve mükemmel toplumu oluşturacaktır. Oysaki Howells, kapitali olsun ya da olmasın herkesin bireysel çıkarlar, ekonomik rekâbet, yaşamsal riskler ve insan israfı olmadan da eşitlikçi bir toplum kurulabileceğini düşünmektedir.

Bu dönemde yazılmış olan ütopyalardan Edward Bellamy'nin *Looking Backward 1888-2000* adlı eseri, Howells'ın çağdaşı olması ve iki yazarın da aynı eleştirel bakış açısına sahip olması bakımından önemlidir. Her iki yazar da ütopyalarında toplumsal eşitliği ve ortak mülkiyeti savunarak, çeşitli çözüm yolları sunmuşlardır. Bellamy, ekonomik yaşamda şans unsuruna dayanan rekâbetin insan yaşamındaki etkisini şöyle eleştirmektedir:

> [...] Asla güvence nedir bilmeyeceksin. Şimdi zengin olabilirsin ve sonunda yoksul da düşebilirsin. Çocuklarına çok servet bırakma. Oğlunun şimdi hizmetçin olan kişinin, hizmetçisi olmayacağının ya da kızının ekmek parası için kendisini satmayacağının teminatını satın alamazsın. (Bellamy, 1917: 453)

Endüstriyel sistemden kaynaklanan belirsizlik ve genel yoksulluk sağlıklı bir toplum ve insan ilişkileri kurulmasını engellemektedir. Bellamy'e göre, aşırı bireyselcilik toplum anlayışına ters düşmektedir. Bireyin biriktirdiği kapital, yine bireyin kendi çıkarında harcanmaktadır. Bellamy, ütopyasında ekonomik rekâbeti ortadan kaldırmak için alım-satım eylemini ve parayı yok ederek, kullanım mallarının insanlara eşit dağıtıldığı bir toplum çizmiştir. Bireyler arasında ekonomik değiş tokuş ortadan kalkınca, bireysel çıkar ve rekâbet de bitmiştir. Mr. Barton'un vaazında belirttiği gibi insanlar yalnızca kendi yaşamlarından sorumlu olmamalıdır. Sistemde

var olabilmek için insanlara aç gözlülük ve bencilliğin insanları bir arada tuttuğu gibi yanlış bir inanç öğretilmiştir. Ancak rekâbet ve güçlünün zayıf üzerinde baskı kurması var olduğu sürece insanların herkesin yararı için bir işbirliği oluşturması imkânsızdır. Bellamy'nin ütopyasında kurduğu bu eşitlikçi sistemle "[…] insanlar arasında bir çıkar ilişkisi bulunmadığı için kıskançlık, hırs, bencillik, kibir ve hırsızlık gibi durumlar da yer almayacak, insan Tanrı'nın suretinde cömertlik ve fedakârlık temelleri üzerine ilişkiler kuracaktır." (Bellamy, 1947: 223-235)

Altruria'da da insanlar, genel ihtiyaçların giderilmesi için paylaşılan görevlerde, gönüllü biçimde çalışmakta, cömert biçimde vermekte ve birbirlerine yardım etmektedirler. Hiçkimse hizmet etmede bir çıkar gözetmemekte; hizmet ederken diğerlerinin çıkarlarını gözetmekte ve diğerleri de onun çıkarlarını kollamaktadır. Mr. Homos: "[…] Hiçbir şekilde birinin kendi iyiliğini, genelin iyiliğinden ayırması mümkün değildir […] Altruria […] bir ailedir [...] Diğerleri için bir şeyler yapmada bizim kadar özgür olamazsınız […]" (Howells, 1996: 156-158). Sosyal Darwincilerin deyimleriyle, 'yoksul ve zayıf adı altında ihmalkâr, değişmez, etkisiz ve aptal' olanların bir sorumluluk ve görev olarak çalışkan ve zekilere dayandığını savunan zihniyetin aksine, Howells Alturia'da birbirlerini korudukları ve iş birliği içinde oldukları sürece özgürleşen bir toplum yaratmaktadır.

Sonuç olarak, Darwin'in evrim teorisinin ve Spencer'ın felsefesinin, endüstriyel yaşama uygulanması olan Sosyal Darwinizm, evrimin temelindeki doğal seçim teorisini ekonomik ve toplumsal alanda temel almıştır. Amerika'nın herkes için eşit fırsatlar sunan bir ülke olması Sosyal Darwinizm savunucuları ve uygulayıcıları lehine olmuş ve bu durumu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. Sosyal Darwinizm'i destekleyenler toplumdaki ekonomik

eşitsizliklere, yoksulluk ve sömürüye bilimsel bir temel oluşturmaya çalışmışlar ve bunun yanında özel mülkiyet ve kapitalin, bireysel başarı, bencillik ve eşitsizliklerin toplumda gelişme sağlayacağına inanmışlardır. Howells ise bir sosyalist olarak rekâbet, bencillik ve bireysel çıkarların birlik duygusuna engel olduğunu, insanlar arasındaki eşitsizlikleri ve düşmanlığı artırdığını savunmaktadır. Altruria ülkesinde de olduğu gibi bireyselcilik ortadan kalkar, her meslek saygı görür ve insanlar birbirlerinin üzerinden değil, birbirleri için yaşadıkları bir sistem kurarlarsa, insanlar özgür olabilecektir. Amerika'daki endüstride ise kapitali olan kişi özgürdür ve kapitalistler insanların yaşam olasılıklarını ellerinde bulundurmakta ve onları var olma konusunda bir belirsizlik içinde bırakmaktadırlar. Bunu yaparken de, ekonomik ve sosyal farklılıkları doğal süreçlere indirgemeye çalışmaktadırlar. Howells'ın, *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde herkes için eşit olan, zenginlerin iyi ve yoksulların kötü görülmediği bir sistem kurulması gerektiği, belirli karakterler ve durumlar aracılığıyla incelenmektedir.

III. BÖLÜM

19. YÜZYIL SONLARI GEORGE ELIOT VE WILLIAM DEAN HOWELLS'IN ESERLERİNDE DARWIN'İN ALGILANMASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

George Eliot'un *Middlemarch* eserinde Darwinizm'in etkilerini ve William Dean Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde Sosyal Darwinizm'in yansımalarını inceledikten sonra, bu bölümde Darwin'in evrim teorisinin 19. Yüzyıl sonlarındaki İngiliz ve Amerikan romanını hangi yönlerden etkilediği yukarıda bahsedilen eserlerde ele alınacak, Darwin'in İngiliz ve Amerikan romanındaki yansımalarının ne açılardan benzerlik ve farklılık gösterdiği ortaya konacaktır.

Darwinizm İngiltere'de bilimsel ve bireysel yaşamda etkili olurken, Amerika'da daha çok ekonomik, endüstriyel ve toplumsal bağlamlarda Sosyal Darwinizm olarak kendisini göstermiştir. Spencer, Darwin'in evrim ilkelerini sosyolojiye ve insan toplumlarına uygulamış ve sonrasında Amerika'da William Graham Sumner, John Fiske ve Asa Gray gibi bilim adamları sayesinde Darwinizm Amerika'da ekonomik ve endüstriyel alanlarda kabul görmeye başlamıştır. 19. yüzyıl sonlarında Darwin'in kullandığı doğal seçim ve var olma mücadelesi ifadeleriyle ve Darwin'e ait olmasa da en uygun olanın türünü devam ettirmesi ifadesi, insan toplumunu Darwin'in canlılar dünyası olarak görmek isteyen Amerika'daki Sosyal Darwincilerin sloganı haline gelmişti.

En uygun olanın türünü devam ettirmesi Spencer tarafından ve var olma mücadelesi İngiliz nüfus bilimci Thomas Robert Malthus tarafından üretilmiş ifadelerdir; ancak Darwin ile özdeşleştirilmiştir. Amerikalı tarihçi Richard Hofstadter'e göre: "19. Yüzyıl sonlarında rekâbetçi Amerikan toplumu, Darwin'in vahşi ve acımasız doğal seçim teorisinde kendilerini bulmuşlardır. Amerika'da bu dönem, Darwinizm için uygundur" (Hofstadter, 1992: 5). Doğal seçim teorisinin Amerika'da hızlı biçimde benimsenmesi, o dönemdeki toplumsal ve ekonomik koşullarla bağlantılıdır.

Malthus belirli bir tarihi ve coğrafi içeriği olan bir nüfus teorisi üretmiştir. Bu teori aslında Fransız Devrimi'nin İngiltere'de yoksullar üzerindeki sonuçlarına dair İngilizlerin korkusudur. Malthus teorisinde, insan doğasının yoksulluğu kitleler arasında kaçınılmaz hale getirdiğini ispatlamaya çalışmıştır. Yoksulluk ve kıtlık hiçbir insan ya da kurumun değiştiremeyeceği doğanın sonuçlarıdır. Darwin, Malthus'un nüfusun geçim kaynaklarına olan baskısı teorisinden etkilenmiştir. Malthus'a göre bu nüfus baskısı var olma mücadelesiyle sonuçlanmalıdır. Var olma mücadelesini insanlığın büyük çoğunluğu için bir felaket olarak gören Malthus'un aksine, Darwin bitki ve hayvan dünyasındaki en uyumsuz olanın elenmesine dair var olma savaşını doğal seçimin bir süreci olarak görmüştür. Darwin var olma savaşını hayvanlar ve bitkiler arasında tek temel biyolojik süreç olarak görmesine rağmen, Sosyal Darwinciler bunu insanlar arasında sosyal gelişimin temeli haline getirmişlerdir. Darwinci var olma savaşından Malthus'un insan nüfusu teorisini canlandırmışlardır. Bu teoriye, insan toplumuna uyguladıkları hayvan ve bitki dünyasındaki biyolojik gelişime dair Darwin'in çıkarımlarını eklemişlerdir (Hofstadter, 1992). Amerika'da Sosyal Darwinizm'in öncülerinden biri olan Sumner,

Malthus teorisini insan toplumunun evrimine uygulamıştır. Buna göre Sumner, bir Sosyal Darwinci olarak Darwinizm'den çok, Malthus ve Spencer'ın çalışmalarından faydalanmıştır (Hofstadter, 1992).

Darwin'in en uygun olanın türünü devam ettirmesi ifadesini doğal seçim kavramıyla eş değerde kullanması Sosyal Darwinizm açısından önemlidir; çünkü biyolojik gelişimdeki inancını Spencer'ın toplumsal gelişimine bağlamıştır. Sosyal Darwinciler Darwin'in hayvan dünyasındaki biyolojik gelişim aşamalarını, Spencer'ın toplumsal gelişim teorisine göre yorumlamışlardır. Toplum ve hükümet etkisini olumsuz olarak görmüşlerdir. 'Laissez faire' politikasını mümkün kılan koşulları korumak istemişlerdir. Bu konuda Darwinizm'in savunucularından Thomas Huxley, Darwin'in 'en uygun olanın türünü devam ettirmesi' ifadesini kullanmasını bir talihsizlik olarak görmektedir:

> [...] 'en uygun olanın türünü devam ettirmesi' ifadesinin 'doğal seçim' ile talihsiz değişimi, 'en uygun' sözcüğünün 'en iyi' ya da 'en yüksek' anlamlarına kaymasına ve anlam belirsizliğine yol açarak zarar vermiştir, oysaki doğal seçim bozulmaya doğru da gidebilir [...] (Huxley, 1901: 322)

Spencer'a ait olan 'en uygun olanın türünü devam ettirmesi' ifadesi, Darwin'in algılanmasına dair farklılık yaratmıştır. Bu ifade, onun öne sürdüğü evrim teorisinin yanlış algılanmasına neden olmuştur. Darwin değişimin sonsuz olduğunu söylerken, değişim sürecinin daima mükemmele doğru değil, bozulmaya ya da yok olmaya doğru da gidebileceğini belirtmektedir. Spencer ise kullandığı bu ifadeyle, değişimin en iyiye ulaşacağını öne sürmektedir. Darwin bu ayrımın farkında olmayan Sosyal Darwincilerin bilimsel dayanağı haline gelmiştir.

The Origin of Species ve *The Descent of Man* eserlerinde Darwin, tüm hayvan yaşamının tek bir ortak ataya sahip olduğunu belirtmektedir. Dünyadaki yaşam en basit organizmalarla başlamış ve bunlar, değişimlerle daha karmaşık organizmalar haline gelmişlerdir:

> [...] türlerin kökenini incelemeye girişen ve varlıkların karşılıklı yakınlıklarını, [...] coğrafi dağılımlarını, yerbilimsel olarak ardı ardına sıralanışlarını ve daha başka benzer olguları gözlemleyen bir doğa bilimci, türlerin birbirlerinden bağımsız olarak yaratılmadıkları [...] başka türlerden türedikleri sonucuna varır. (*The Origin of Species*, 58)

Bu yüzden insanlar belirli bir zamanda belirli bir yaratıcı tarafından yaratılmış değildir, diğer canlılar gibi ortak bir atadan evrimleşerek oluşmuşlardır. Doğal seçim bu evrimsel süreci işleten araçtır. Darwin'in bu düşünceleri 19. Yüzyılda bilimsel düşüncede ve biyoloji alanında bir devrim yaratmıştır. Darwin'den önce Batı düşüncesinde canlıların tek bir yaratıcı tarafından belirli bir amaç için yaratıldığına inanılmaktadır. Bu yaratımda rastgelelik yoktur, Darwin'in rastgele olduğunu belirttiği değişim ve çeşitlenmeler mümkün olamaz. Darwin doğa kanunlarını temel alarak insanın evrendeki yerini yeniden belirlemiştir. 19. Yüzyıl İngiltere'sinde insanlar tanrının dünyadaki yansımaları olduklarına inanmaktadırlar. Ancak Darwin'e göre insanın tanrı tarafından tek tek yaratılmış olma üstünlüğü yoktur. Bu düşünce insanların din ve felsefedeki yaklaşımlarında da devrim yaratmıştır.

İngiliz ve Amerikan edebiyatlarının ürünleri olarak Eliot ve Howells'ın incelenecek eserlerinde Darwin'in bilimsel, düşünsel ve toplumsal açılardan benzer ve farklı etkiler yarattığı görülmektedir. Eliot ve Howells yaklaşık olarak aynı dönemin yazarları olmasına rağmen, Darwinizm *Middlemarch*'ta daha çok

karakterler üzerinde bireysel açıdan etkili olurken, *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Alturia*'da toplumsal yönden öne çıkmaktadır.

Middlemarch Viktorya döneminde yazılmış olsa da 19. yüzyılın ilk yarısında geçmektedir. Eliot *Middlemarch*'ı tamamlayana kadar, Darwinizm bilim dünyasında yaygınlaşmış ve teolojiye baskın gelmeye başlamıştır.1832 yılını *Middlemarch*'ın bitiş tarihi yaparken, Eliot'ın Darwin öncesi bilim adamlarının çalışmalarını anlaması gerekmiştir. Bunlar, ilk olarak hayvan yaşamına dair çeşitli formlar için ortak bir köken olduğunu bulmaya çalışan araştırmacılardır. Eliot *Middlemarch*'ta bu araştırmacılar arasına Tertius Lydgate karakterini yerleştirmiştir. Lydgate'in meslek hayatı önemlidir; çünkü Darwin'in öncülerinin çalışmalarını ve sonuç olarak *The Origin of Species*' de yer alan teorileri içermektedir. Eliot, Lydgate'in çalışmasına belirgin bir tarihi önem yüklemiş ve esas karakterlerinin kişisel ikilemlerine odaklanmıştır. 'Temel hücre' arayışında biri olarak Lydgate, eşi Rosamond'un ellerinde ve toplumsal koşulların baskısı altında bozulmuştur. Hedefleri ve onlara ulaşma imkânları arasındaki ayrılık, ilk olarak küçük kasaba siyasetine ve faydalı ilişkiler kurma isteğinde ortaya çıkmaktadır. Bu ayrılık evliliğiyle birlikte genişler. Lydgate büyük hedefleri ile toplumsal ve ekonomik koşullar arasında bocalayan başarısız bir bilim adamının portresi olmuştur.

Middlemarch'taki diğer bir karakter Dorothea ise, Azize Theresa gibi büyük ideallere sahip ve insanlık için faydalı olma arzusundayken, ataerkil toplumun kadınların eğitim olanaklarını kısıtlaması ve belirli rollere girmeye zorlaması nedeniyle istediği eğitimi alamamış, yaptığı evliliği bir eğitim fırsatı olarak görmüş, ancak başarısız olmuş genç bir kadının portresidir. Dorothea yaşam mücadelesinde istediği karaktere ulaşamayacağı için, var olabilmek adına geleneksel kadın tipine

girmek zorunda kalmış ve ideallerini terk etmiştir. Eliot'ın *Middlemarch* eserindeki Dorothea ve Lydgate karakterleri ve Howells'ın Annie Kilburn karakteri arasında Darwinci yaklaşım açısından belirli paralellikler bulmak mümkündür.

Howells'ın 19. yüzyıl sonlarında Amerika'daki Hatboro kasabasında geçen *Annie Kilburn* eserinde, Darwinizm'in etkileri Annie Kilburn karakterinde görülmektedir. Dorothea ve Lydgate *Middlemarch*'ın başında idealist ve küçük bir kasabada insanlık için büyük işler başarmak isteyen kişilikler iken, Annie de uzun yıllar İtalya'da yaşadıktan sonra Hatboro kasabasına geri dönen ve halkı için büyük işler başarmak isteğiyle dolu bir karakterdir.

Eliot ve Howells'ın karakterleri arasında belirli paralellikler bulunsa da, Eliot evrimin bilim dünyasındaki etkisiyle ve bireylerin yaşamındaki boyutuyla ilgilenmiştir. Lydgate karakteriyle Darwin öncesi bilim adamlarını çağrıştırmış ve evrim düşüncesinin kökenine inmeye çalışmıştır. Howells'ın Annie Kilburn karakteri, karakter gelişimi ve idealizm yönlerinden Dorothea ve Lydgate'e benzemesine rağmen, ikinci bölümde de ayrıntılı şekilde incelendiği gibi Howells'ın amacı Sosyal Darwinizm'in Amerika'daki siyasi, ekonomik ve endüstriyel boyutunu ve etkilerini ortaya koymaktır. Bu karakterlerin değişim süreçlerinde Darwinci etkiler bulunmaktadır.

Darwin'e göre: "Varlık koşullarındaki değişiklikler, değişkenliğin nedeni olarak en büyük önemi taşımaktadır; çünkü bu koşullar doğrudan organizma üzerinde etki oluştururlar ve üretim sistemini etkileyerek dolaylı bir biçimde de etkili olurlar" (*The Origin*, 48). Birinci bölümde de ele alındığı gibi, değişimlerin başlıca nedeni organizmanın doğası olsa da, yaşamsal koşullar da bu değişimler de etkendir. Dorothea ve Lydgate Middlemarch'ın kısıtlı imkânları, toplumsal beklentiler ve

kişisel idealler arasındaki çatışmadan dolayı ideallerinden vazgeçip, başka türde bireyler olmak zorunda bırakılmış ve yaşam mücadelesinde ya değişik karakterler edinmiş ya da toplumdan silinmişlerdir. Annie Kilburn ise Hatboro'daki kapitalist düzene ve toplumsal yaşantıya sonradan dahil olacaktır. Annie'nin, eski bir Hatboro'lu olarak, kapitalizmin baskın olmadığı dönemdeki Hatboro'yu ve insanlarını tanıması, uzun yıllar geçtikten sonra Roma'dan gelerek Hatboro'ya yerleşmesi, onun sistemin yarattığı etkileri ve farklılıkları en iyi anlayan karakterlerden biri olmasını sağlayacaktır.

Toplumun ve bireylerin yapısının ele alınmasından sonra, bu iki oluşum arasındaki etkileşimler yer almaktadır. Darwin'in *The Origin of Species* ve *The Descent of Man*'de belirttiği, canlı organizmaların deneyimlediği evrim sürecinin dayandığı ilkeler, Spencer'ın *The Principles of Sociology* eserinde, toplumsal yaşam temelinde ele alınmaktadır. Spencer, toplumsal gelişimde ya da gerilemede bireylerin etkin bir faktör olduğunu belirtmektedir:

> [...] toplumsal birim olarak düşünüldüğünde, bir birey toplumun gelişimini ve yapısını belirlemede etkili fiziksel özelliklere sahiptir. Her durumda, az ya da çok, toplumun etkinliklerine ve onlara eşlik eden gelişimlere yardım edecek, onları engelleyecek ya da değiştirecek duygusal nitelikleriyle ayırt edilmektedir [...] zekâ seviyesi ve kendisine özgü düşünce eğilimleri, toplumsal durgunluğun ya da değişimin el ele giden sebepleri olmaktadır. (Spencer, 2003: 10)

Bütünün temelini oluşturan birimler, kendilerinden ayrı bir yapıda olan bütünde, aktif bir etkiye sahiptir. *Middlemarch*'ta Dorothea ve Lydgate karakterleri, eserin başında toplumda bir değişiklik yapma ve kahraman olma idealine sahiplerdir. Ancak var olma savaşlarında karşılaştıkları koşullar, başka karakterler edinip ideallerinden vazgeçmelerine neden olmuştur. *Annie Kilburn*'de ise, Annie'den bir yandan eski bir

Hatboro'lu olarak, diğer yandan, uzun yıllardan sonra Hatboro'ya yerleşmiş bir yabancı olarak kasabadaki toplumsal örgütlenmede eski Hatboro'lular ve Güney Hatboro' halkı arasında bir bağ kurması beklenmektedir. Annie Mr. Peck sayesinde yeni bir bakış açısı edinmiş, Peck'in Hatboro'da nüfuz sahibi olan kapitalist Mr. Gerrish ile olan mücadelesinde Peck'i savunmuş ve Peck'in ölümünden sonra rahip adına eşitlikçi bir sosyal örgüt kurmuştur. Lydgate ve Dorothea *Middlemarch*'ın sonunda ideallerini gerçekleştirememiş bireyler olarak kalmalarına rağmen, Annie Kilburn romanın başında sahip olduğu bir işe yarama isteğini ve idealini romanın sonunda gerçekleştirmiştir.

Dorothea ve Annie karakterleri arasında kadınsal bakış açısından da benzerlik ve farklılıklar bulmak mümkündür. Dorothea *Middlemarch*'ın başında sade giyinmeyi tercih eden, kadınsal süslere düşkün olmayan ve kendisini dünyayı geliştirecek projelere adamak isteyen bir karakterdir. Siyaset ve toplumsal reformlara duyduğu ilgi, onu Middlemarch'taki diğer kadınlardan farklı kılmaktadır. *Annie Kilburn*'un başında Annie de Hatboro'ya geldikten sonra insanlar için yarar sağlayacak işler yapma isteğindedir ve geleneksel kadın çizgisinin dışındadır. Hatboro'daki çocukluk arkadaşlarını gördüğünde, kendisinin onlardan ne kadar farklı olduğunu anlar.

> Eski arkadaşları duyarlılık kazanmadan hassasiyetlerini kaybetmişlerdi [...] kırsal kesimde ve küçük kasabalarda insanlar, özellikle de kadınlar hayatla yüz yüze gelirler. Bunun anlamı evlilik, çocuk doğurma, ev işleri, komşuluk, dedikodu, hastalık, ölüm, gömülmedir [...] (Howells, 2008: 661)

19. yüzyılda İngiltere'de Middlemarch kasabasındaki kadına olan bakış açısıyla Amerika'da Hatboro kasabasındaki bakış açısı arasında pek fark yoktur. Kadına

yüklenen görevler ev işleri ve annelik ile sınırlıdır, eğitimsiz veya yoksul kadınların kendi yaşamlarını kazanmalarının tek yolu evliliktir. Annie'nin aristokrat sınıfından olduğu için evlenmemesi ve kadınsal işlerden uzak olması toplumsal baskıya tabi değildir. Dorothea da Viktorya toplumundaki orta sınıf zenginlerindendir. Yüce ve entelektüel bir yaşam dilemektedir; ancak toplumsal gelenekler onun daha fazla eğitim almasını ve siyasete girmesini engellemektedir. Romanın başında evliliğe uzak durmasına rağmen, Casaubon'un entelektüel birikiminden faydalanabileceğine ve onun sayesinde yüce işler başarabileceğine inanmıştır. Dorothea hayallerini Casaubon ile evlenerek gerçekleştireceğini sanmış, fakat yanılmıştır.

Middlemarch ve Hatboro kasabaları arasında toplumsal evrim açısından paralellik bulmak mümkündür. Spencer'a göre, canlılardaki gelişim ve değişim bireylerin toplumsal açıdan birbirleriyle olan ilişkilerine bağlıdır. Bireyler fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için iş birliği sayesinde daha karmaşık ve gelişkin ilişkiler ağı kurarken, zihinsel olarak da bir arada var olabilmeyi ve yaşamsal koşullara birlikte uyum sağlayarak hayatta kalabilmeyi başarmaktadırlar:

> [...] evrim basit olarak farklılıklar değil, ancak birbirine bağlı farklılıklar [...] yaratmaktadır [...] canlı bir bütünde ya da sosyal bir toplulukta, parçalardaki değişimler karşılıklı olarak belirlenmektedir ve parçaların değiştirilmiş etkileri karşılıklı olarak birbirine bağlıdır [...] bu karşılıklı olma durumu, evrim ilerledikçe artmaktadır. (Spencer, 2003: 469)

Karmaşık ve gelişkin bir ilişkiler ağı oluşturan toplumun bireyleri ilkel insan özelliklerinden sıyrılarak, birbirleriyle etkileşimleri ve iş birliği sayesinde bir sistem kurmakta, giderek birbirlerine daha bağımlı hale gelmektedirler. Bireyler arasındaki etkileşim aracılığıyla toplum, her ne kadar soyut bir kavram olsa da, tıpkı canlı organizmalar gibi değişmekte ve gelişmekte olan bir organizma haline gelmektedir.

Middlemarch'ın alt başlığı "Bir Taşra Yaşantısının İncelenmesi"dir. Bu, *Middlemarch*'ın sıradan insanların yaşamlarını temsil ettiği anlamına gelmektedir. *Middlemarch* bilinmeyen, tarihsel olarak önemi olmayan sıradan insanlar aracılığıyla 19.yüzyıl İngilterisini yansıtmaktadır. Küçük Middlemarch topluluğu büyük toplumsal dönüşümler temelinde anlatılmaktadır. Middlemarch ilk Reform Yasasından kısa bir süre önceki günlerde kırsal bir toplumdur. Bu toplumun merkezinde, ticaret ve yatırım sayesinde zenginleşen orta sınıf yer almaktadır. Middlemarch'ta Vincy ailesi, Bulstrodelar ve Lydgateler bu sınıfa dahildir. Toprak sahibi aileler ise Brooke ve Casaubonlardır. Aynı zamanda, Featherstonlar gibi bağımsız küçük çiftçi aileler ve çalışkan ama yoksul Garth ailesi yer almaktadır. Arada kiracı çiftçilerin ve tarım işçilerinin toplumdaki aksaklıklara başkaldırdıkları görülmektedir. 'Temel hücre' romanın kişisel kapsamı yanında ulusal kapsamı için de geçerlidir. Roman olarak *Middlemarch*'ın toplumsal açıklaması olarak amacı küçük kasaba yaşamı ve ulusal politika gidişatı arasında bir benzerlik kurmaktır:

> İlk Reform Yasası'nın (The First Reform Bill) önemli bir yönü, nüfus temelinde Parlamentoda bir temsil formülü yoluyla denetimli seçim bölgesinin (çok az seçmenin yaşadığı bölge) ortadan kaldırılmasıydı. Artık küçük bir topluluk büyük ve endüstriyel bir kente eşit derecede bir siyasi güç uygulayamazdı. Middlemarch gibi bir topluluk, ulusal çıkarları kabullenecek ve hatta bu çıkarların tarafında olacaktır. (Perlis, 1989: 71)

İngiltere 19. Yüzyılın ilk yarısında daha çok insana oy hakkı vermeyi ve daha demokratik bir toplum oluşturmayı amaçlamıştır. *Middlemarch*'ın arka planında siyasi ve endüstriyel değişimler meydana gelirken, Eliot bu değişimlere odaklanmamış, yalnızca karakterlerinin deneyimlediği süreçler ve değişimleri ön plana çıkarmıştır. Eliot, Middlemarch'a bilim adamı gibi mikroskobik bir gözle

bakmakta, insanlık tarihini ortaya koymakta ve "bu gizemli karışımın Zamanın çeşitlenen deneylerine tabi olarak nasıl seyrettiğini" göstermektedir.

Annie Killburn için ise durum farklıdır. *Annie Kilburn* de toplumsal, ekonomik ve siyasi açıdan önemli değişimlerin yaşandığı bir geçiş dönemini temel almaktadır. Romandaki karakterlerden biri olan rahip, Mr. Peck, döneminin yaşam koşullarını şöyle ifade etmektedir:

> Belirsiz bir savaş hazırlığında gibi görünen bir çağda yaşıyoruz. Zengin ve yoksul arasındaki çizgiler, daha sert ve daha hızlı biçimde çizilmektedir, her iki tarafta da güçler savaş düzenine geçmekte. İşçi sınıfı büyük birlikler halinde kapital sahiplerine karşı koymak için birleşiyor [...] daha küçük sanayiler yok oluyor ve küçük ticaret, büyükler tarafından tüketiliyor. Küçük dükkânların olduğu yerde büyük imalat fabrikaları kuruluyor, büyük bir mağazada her çeşit ticari mal satılıyor, bu durum küçük esnafı bitiriyor [...] tekelcilik, her ne kadar bir enkaz üzerine kurulsa da [...] rekabetin bittiğini öngörmekte; mücadele, rekabet ve savaşın bir unsurunu ortadan kaldırmaktadır. (Howells, 2008: 805)

Howells Eliot'un aksine, dönemindeki ekonomik, endüstriyel ve siyasi değişimlere odaklanarak bunları karakterlerinin ağzından açıkça aktarmaktadır. Amerika'da kapitalizmin ve sömürgeciliğin ekonomik, toplumsal ve siyasi yaşamda baskın bir biçimde kendisini gösterdiği, işçi sınıfının sömürüldüğü bir dönemde yaşam koşulları insanların karakterleri üzerinde de etkili olacaktır. Kapitalist sistem toplum üyelerini dayattığı kurallara, oluşturduğu kalıba ve yaşam tarzına uymaya zorlayacak, toplumda paraya bağlı bir aristokrasi sınıfı yaratacaktır. Bu durum, *Annie Kilburn*'deki Hatboro kasabası için de geçerlidir. İnsanların yoksul ve işçiyken birdenbire şans veya çalışma yoluyla zenginleşip, kapital sahibi olmaları romandaki Mr. Gerrish ve Mrs. Wilmington gibi karakterlerde de görülmektedir.

Toplumsal yapıdaki değişimlerin yanında, sosyal ilişkiler bağlamında da sistemin dayatmaları nedeniyle temel farklılıklar oluşmaktadır. Hatboro'da kapitalizmin yayılması ve ekonomiyi ele geçirmesinden sonra belirgin bir kesimin zenginleşirken, büyük bir çoğunluğun yoksul ve işçi sınıfını oluşturması ve daha sonra zengin kesimin işçi sınıfıyla sözde kaynaşmak adına toplumsal bir örgüt ve faaliyetler düzenlemek istemesi, ancak tiyatro gösterisinden sonra yemek ve dans organizasyonuna işçi sınıfının davet edilmemesi, kapital sahiplerinin işçi sınıfına takındığı tutum ve davranışların ne boyutta olduğunu göstermektedir. İşverenler, kendi üstünlüklerini göstermek adına bir hayırseverlik gösterisi sunmaya çalışmaktadırlar.

Spencer'ın, doğada olduğu gibi toplumsal yaşamda da hiçbir şeyin birbirinden bağımsız olarak vücut bulmadığı, var olabilmek ve bir bütünü oluşturabilmek için bir arada, uyum içinde yaşamak zorunda olduğu, bu uyum sürecinde ve sonrasında bütünün ve bireylerinin sürekli bir gelişim ve değişim safhasına girdikleri düşüncesi Darwin'in de *The Origin of Species*'de belirttiği, organizmaların birbirine bağlılığı teorisi ile benzerlik göstermektedir. Bireyler, organizmaları gereği ve çevre koşullarının da etkisiyle değiştikçe, içinde yaşadıkları sosyal, siyasi ve ekonomik sistemi de değiştirmekte ve değişimler, benzer bireylerin yaşamlarına etki etmektedir. *Annie Kilburn*'deki yaşamsal ortamda bireyler arasında meydana gelen farklı etkileşimler, sürekli bir değişim evresi yaratarak, toplumsal olguların birbirine bağlı olarak evrimleşmesine yol açmaktadır. Mr. Peck, bu evrim sürecini ön görmekte ve vaazında belirtmektedir:

> Hem ahlaki, hem de maddesel dünyada [...] bir evrim var [...] iyi daha iyiye doğru gelişmekte [...] Siyasi yaşamda, nihai iyiye ulaşmada özgürlük için çabalıyoruz; fakat buna ulaşıldığında özgürlüğün bir amaç değil, sadece bir araç olduğunu fark edeceğiz [...] Eşitliği yüceltmek için onu bir araç olarak suistimal edeceğiz ya da feda edeceğiz [...] eşitlik özgürlüğün evrimi olan mükemmel bir iştir [...] Hayırseverlik, şu ana kadar bir ırkı vahşetten ve çaresizlikten kurtaran en kutsal aracıdır; fakat hayırseverlikten daha kutsal, daha saf ve bencillikten uzak olan, hayırseverliğin gönüllü biçimde gelip biteceği bir şey. Bu adalettir. (Howells, 2008: 803- 804)

Peck'in de vurguladığı gibi, toplumsal yaşamda bir durağanlık söz konusu değildir ve her şey birbirine bağlı olarak değişmek ve bireyler açısından daha iyiye doğru gelişmek zorundadır. Özgürlük, eşitliğe doğru evrimleşecek ve kapital sistem gereği Hatboro'da uygun bir çare olarak görülen hayırseverlik adalete dönüşecektir. Ancak toplumsal yaşamın her zaman daha iyiye doğru gelişmesi ve evrimleşmesi düşüncesi, bütün bireyler için eşit ölçüde mümkün olmayabilir. Annie'nin Hatboro'daki eski sosyal yaşamı ve ilişkileri bilmesi, yıllar sonra Hatboro'daki değişimin hiç de iyi yönde olmadığını fark etmesini sağlamıştır. Bir New England köyünden Amerikan kasabasına dönüşme sürecinde Hatboro' kötüleşmiştir. Bir mezhep olarak Üniteryenlerin parçalanması bölgedeki yazınsal ve entelektüel yaşamdaki gerileyişe yol açmıştır. Avukatların siyaset ve hukuktaki eski üstünlükleri yoktur, öğrenilen meslekler yerini varlıklı imalatçıların plutokratik etkilerine bırakmaktadır. Bütün bu değişimler, dünyada yaygın olan kapitalizmden Hatboro'nun da kaçınılmaz olarak etkilenmesine ve belirgin bir kesimin yararına işleyip yükselmelerini sağlarken, toplumun büyük bir çoğunluğunun fakirleşmesi ve eski alışkanlıklarından uzaklaşmasına işaret etmektedir.

Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde Sosyal Darwinizm'in izleri ve eleştirisi belirgin şekilde görülürken, Darwinizm'in yansımaları yalnızca *Annie Kilburn*'de etkili olmuştur. Yazar *A Traveler*'da

görüşlerini ütopya biçiminde sunmuş, mevcut ekonomik ve sosyal sistem yerine yeni bir alternatif olarak Altruria ülkesini yaratmıştır. Altruria'dan gelen Mr. Homos'un, anlatıcı Mr. Twelvemough aracılığıyla Amerika'daki üst sınıfa mensup insanlarla tanıştırılması, sonrasında Mr. Homos'un işçi sınıfı ve kırsal kesim insanlarının yaşam koşullarını görmesi ve Altruria'daki sistemin başka biçimde işlediğini açıklayarak insanlara yeni bir bakış açısı vermesi üzerine kurulu bu ütopya, Howells'ın Amerikan toplumsal ve ekonomik yaşantısını açıkça eleştirdiği bir eserdir. Amerika'daki Sosyal Darwincilerin bakış açısı şu şekildedir: Zengin kişi çalışkan ve iyi insandır; yoksullar ise kötü, nankör ve tembeldirler. Zenginler yoksullara yardım etmektedir ama yoksullar hala memnun değildir, sürekli eşit ekonomik haklar istemektedirler. *A Traveler*'da bu durum şöyle ifade edilmektedir:

> Profesör: Bu insanlar hiçbir zaman para biriktirmez. Savurgan ve tutumsuzdurlar [...] deneyimle hiçbir şey öğrenmezler.
> İmalatçı: [...] bu insanların nankörlüğü hakkında hiçbir fikriniz yok. (Howells, 1996: 53)
>
> Twelvemough: [...] Amerikalı işçi her ne kadar akıllı olsa da, onun gerçek çıkarlarını ve dostlarını görmesini engelleyen garip bir görüş eğiliminin kurbanıdır. (Howells, 1996: 60)
>
> Mrs. Makely: [...] Profesör Lumen'den, çiftçilerin eskiden olduğu gibi çalışmaya gönüllü olsalar, şu an çiftliklerinden iyi bir geçim sağlayabileceklerini; çiftçilikte tembel oldukları için arazilerini terk ettiklerini duydum. (Howells, 1996: 90)

Amerika'da 19. Yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ekonomik eşitsizlikler, Howells'ın Altruria ülkesini yaratarak, bu eşitsizliğe bir çözüm bulmak ve yol gösterici olmak çabasını ifade etmektedir. Howells, yaşam mücadelesinde insanlar arasında meydana gelen eşitsizliklere ve bu ayrımların, doğal süreçlere dayandırılmasına karşı çıkmakta, var olma mücadelesindeki adaletsiz düzenlemelerden dolayı zayıf düşen işçilerin, oy hakları sayesinde kanunlar çıkarabileceklerine ve kendilerine yeni bir

dünya kurabileceklerine inanmaktadır. Amerika'nın bu karanlık yüzünü ve ekonomik var olma savaşında zayıf düşenleri açığa çıkararak, bu sorunlara Altruria ülkesiyle yeni çözümler sunmaya çalışmaktadır. İnsan doğasına dayandırılan ekonomik ayrımlar ve endüstriyel toplumda gelişim için mesleki ayrımların oluşması, ekonomik ve toplumsal mevki açısından da insanlar arasında eşitsizliklere neden olmaktadır. Ancak *A Traveler*'da Mrs. Makely, sınıfsal ayrımlar sayesinde insanlar arasında birlik oluştuğunu öne sürmektedir: "Bazılarının yoksulluğu ve bazılarının zenginliği, insanların beraberliğini sağlayan yüce bağları oluşturan bu değil midir? Hepimiz rahat olsak benzer şeyleri paylaşsak, hayırseverlik olmazdı" (Howells, 1996: 95). Bu düşünceye göre, Sosyal Darwinizm'i savunanların insanlar arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri doğal gördükleri ve eşitlik yerine hayırseverliği uygun buldukları anlaşılmaktadır.

Howells *A Traveler*'da, Amerikan toplumundaki hiyerarşinin nasıl işlediğini ve insanların ne açılardan sosyal mevki konusunu benimsediklerini öne çıkarmaktadır:

> [...] Bir kişi yeterince yükselirse, ancak kendi yaşamı için çalışmayı bırakması koşulunda [...] ona, bir çeşit sosyal itibar veririz. Şimdinin hesabında, geçmişini affederiz. Fakat henüz kendi elleriyle geçimini sağlayan bir işçiye, sosyal itibar verilmez [...] Görünmez çitlerimiz ona karşı durmaktadır [...] (Howells, 1996: 55-56)

Howells *A Traveler*'daki Altruria ülkesi ile paranın ve özel mülkiyetin ortadan kaldırıldığı, her mülkün kamu malı haline getirilerek millileştirildiği, aile biçiminde konumlanmış bir ülke düzeni sunmaktadır. Bu düzene göre hiçkimse hiçbir şeye sahip olmamakla birlikte, herkes her mülkü kullanma hakkına sahiptir: "[...] Altruria'da birinin diğer bir insanın yaşam ihtimalini elinde bulundurması korkunç

ve imkânsızdır. Bir insanın hayatını kazanması için sahip olduğu fırsatı elinden alacak gücünüz gerçekten var mı?" (Howells, 1996: 68). Altruria'da toplumdaki rekabet ve şans unsurları terk edilmiş ve herkes için eşit koşullarda yaşama hakkı sunulmuştur.

Sonuç olarak Darwin'in evrim teorisi, 19. Yüzyılda İngiltere ve Amerika'da benzer ve farklı alanlarda etkili olmuştur. Darwin İngiltere'de, Eliot'ın *Middlemarch* eserinde örneklendiği gibi bilimsel, düşünsel ve bireysel yaşamda kendini gösterirken, Amerika'da Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserlerinde Darwin ve Sosyal Darwinizm olarak hem toplumsal hem de ekonomik bağlamlarda yansımaları görülmektedir.

Darwinizm, İngiltere'de insan yaratılışına dair kalıp düşünceleri yıkarak canlı dünyasına dair yeni ve alternatif bakış açıları sunmuş, insanın evrendeki yerini belirlemiş ve rastgelelik ilkesiyle, insanın doğanın yalnızca bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Eliot, *Middlemarch*'ta Darwin'in etkilerini özellikle Lydgate karakterinde göstermektedir. Lydgate, o dönemdeki Darwin öncesi bilim adamlarının bir temsilcisi konumundadır. Var olma savaşı açısından ise Lydgate, Dorothea ve Howells'ın Annie karakterleri arasında kişilik açısından paralellikler bulunmaktadır. Bu karakterler büyük değişimler ve etkiler yapma peşindedirler; ancak var olma mücadelesinde Lydgate gibi yenik düşerler, yaşam koşullarına uyum sağlamak zorunda kalarak Dorothea gibi farklı karakterlere bürünür, farklı idealler edinirler ya da Annie gibi ideallerini gerçekleştirip sonunda başarılı olurlar.

Toplumsal açıdan bakıldığında, her iki romandaki kasaba da küçük ve geçiş dönemi yaşamaktadır, her iki eserde de orta sınıf ve işçi sınıfına mensup sıradan

insanların yaşamları ele alınmaktadır. Küçük kasaba, toplumsal ve siyasi değişimler arasında paralellikler kurulmaktadır. Ancak *Middlemarch*'ta işçi sınıfının sıkıntıları ve kapitalizmin etkileri arka planda kalırken, *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria*'da bu durum açık şekilde ortaya konmaktadır.

Darwin, İngiltere'de Darwinizm olarak bilimsel ve toplumsal alanlarda etkili olurken, Amerika'da Sosyal Darwinizm olarak ekonomik ve endüstriyel alanlarda ortaya çıkmaktadır. Darwin'in teorisinde kullandığı 'en uygun olanın türünü devam ettirmesi' ve 'var olma mücadelesi' ifadeleri kendisinin olmamasına rağmen, onunla özdeşleşmiştir, bu nedenle Darwinizm ekonomik ve endüstriyel alanlarda farklı şekilde yorumlanmıştır. Sosyal Darwincilerin ekonomik yaşamdaki rekâbeti ve ayrımları doğal sebeplere bağlamalarına zemin hazırlamıştır. *A Traveler from Altruria* eseri bir ütopya olarak Sosyal Darwinizm'in açık bir eleştirisidir.

SONUÇ

19. yüzyıl sonlarında Charles Darwin'in İngiliz ve Amerikan edebiyatlarındaki etkisinin incelendiği bu çalışmada, İngiliz edebiyatının temsilcisi olarak George Eliot ve Amerikan edebiyatının temsilcisi olarak William Dean Howells'ın, Darwin'in etkilerini eserlerine benzer ve farklı açılardan yansıttıkları gösterilmiştir. Eliot *Middlemarch*'ta evrimin bilimsel, bireysel ve toplumsal alanlardaki etkisini incelerken, Howells *Annie Kilburn* Sosyal Darwinizm'in ekonomik ve toplumsal alandaki kötü etkilerini eleştirmiş, *A Traveler from Altruria* eserinde ise eleştirdiği durumlara ütopyası aracılığıyla çözüm yolları sunmuştur.

Darwin'in *The Origin of Species* ve *The Descent* of *Man* eserlerinde oluşturduğu teorilerin yansımaları Eliot'un *Middlemarch* eserindeki karakter süreçlerinde ve olay örgüsünde incelenmiştir. Darwin'in var olma savaşı, doğal seçim, Darwin'in kullandığı ancak Herbert Spencer'a ait olan en iyi uyum sağlayan bireyin hayatta kalması ilkesi, canlıların bir arada bulunma ve iç içe geçmiş ilişkiler ağı oluşturması, toplumsal içgüdü, etik, her canlının bir tarihi olduğu ve tarihin evrim sürecindeki yansımaları *Middlemarch* eserinde tespit edilip ortaya konmuştur. Howells'ın *Annie Kilburn* ve bir ütopya olan *A Traveler from Altruria* eserleri Amerika'da ortaya çıkan Sosyal Darwinizm'in eleştirileridir. Darwin'in doğa ve canlı dünyası için oluşturduğu teoriler ve Spencer'ın evrim kuramını sosyolojiye uygulamasıyla, Sosyal Darwinizm Amerika'da ekonomik ve endüstriyel alanlarda kendini göstermiştir. Doğadaki var olma savaşı, yaşamak için rekâbet ve şans unsuru, yaşamsal riskler, bireyselcilik, Sosyal Darwinciler ve endüstri liderleri tarafından endüstri ve ekonomi alanlarına uygulanmış ve Darwin'in evrim kuramı, haksız

rekâbet ve ekonomik eşitsizlikler için bilimsel bir dayanak kabul edilmiştir. Howells'ın *Annie Kilburn* ve *A Traveler from Altruria* eserleri, Sosyal Darwinizm'in açık eleştirileridir ve ekonomik eşitsizlikler için çözümler sunmaktadır.

Kaynakça

1. **<u>Birincil Kaynaklar (Primary Sources):</u>**

Bellamy, Edward, *Looking Backward 1888-2000*, The Modern Library, New York, 1917.

Bradley, Gilman, *Saint Theresa of Avila*, Roberts Brothers, Boston, 1889.

Carnegie, Andrew, *Autobiography of Andrew Carnegie*, The Echo Library, Boston, 1920.

Darwin, Charles. *The Origin of Species By Means of Natural Selection*. London and Toronto: Jmdent and Sons Ltd., 1934.

Darwin, Charles. *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex.* London: John Murray, Albemarle Street, W., 1922.

Eliot, George, *Middlemarch*, Wordsworth Editions Limited, Hertfordshire, 2000.

Eliot George, *Selections from George Eliot's Letters*, Ed. Gordon, S. Haight, Yale University Press, New Haven, 1954-78.

Giddings, Franklin H., *Studies in the Theory of Human Society*, The Macmillan Company, New York, Boston, 1922.

Howells, William Dean, *A Traveler from Altruria*, Icon Classics, United States of America, 1996.

Howells, William Dean, *Annie Kilburn*, Icon Classics, United States of America, 2008.

Howells, William Dean, *The Altrurian Romances*, Indiana University Press, Bloomington, 1968.

Howells, William Dean, *The Life in Letters,* to Hamlin Garland, I, Garden City, New York, 1928.

Howells, William Dean, Howells to William Cooper Howells, in Mildred Howells, ed., *Life in Letters*, Vol. II, Garden City, New York, 1928.

Huxley, Leonard, *Life and Letters of Huxley*, D. Appleton, II, 1901.

Huxley, Thomas Henry, "The Struggle for Existence in Human Society" (1888), in *Selections From the Essays*, Ed. by Alburey Castell, Harlan Davidson, Inc., Illinois, 1948.

Huxley, Thomas Henry, "Evolution and Ethics" (1893), in *Selections From the Essays*, Ed. by Alburey Castell, Harlan Davidson, Inc., Illinois, 1948.

Spencer, Herbert, "A Theory of Population, Deduced From the General Law of Human Fertility," in *Westminster Review*, 1852.

Spencer, Herbert, "The First Principle of Ethics", in *Social Statics*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1972.

Spencer, Herbert. *The Principles of Sociology*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003.

Sumner, W.G., "What Social Classes Owe to Each Other", in *The Shaping of The American Tradition*, ed. Louis M. Hacker, Vol.II, Columbia University Press, New York, 1947.

2. **İkincil Kaynaklar (Secondary Sources):**

Bannister, Robert C., *Social Darwinism Science and Myth in Anglo- American Social Thought*, Temple University Press, Philadelphia, 1979.

Blake, Nelson Manfred, *A History of American Life and Thought*, Maxwell School of Citizenship and Public Affairs, Syracuse University, McGraw- Hill Book Company, Inc., USA, 1963.

Hofstadter, Richard, *Social Darwinism in American Thought*, Beacon Press, Boston, 1992.

Perlis, Alan D., "A Return To The Primal Self-Identity in The Fiction of George Eliot", in American University Studies, Series IV, English Language and Literature; vol.71, Peter Lang Publishing, New York, 1989.

William, J. Ghent, *Our Benevolent Feudalism*, The Macmillan Company, New York, London, 1902.

Özet

İngiliz Romanında Darwin ve Amerikan Romanında Sosyal Darwinizm: 1870-1890 başlıklı bu çalışmanın başlıca amacı, 1870-1890 yıllarında Darwin ve Sosyal Darwinizm'in etkilerini bilimsel, düşünsel, toplumsal ve ekonomik bağlamlarda, George Eliot'un *Middlemarch* ve William Dean Howells'ın *A Traveler from Altruria* ve *Annie Kilburn* eserlerinde incelemektir.

Söz konusu yazarlar aynı dönemde yaşamış, aynı dönemin bilimsel ve toplumsal gelişimlerinden etkilenmişlerdir. Bu çalışmada incelenen eserler, Darwin'in evrim teorisi temelinde, belirgin benzerlikler ve farklılıklar taşımaktadır. Yazarların yaşadıkları dönem aynı olsa da, Darwin'in İngiltere ve Amerika'daki etkileri çeşitlenmektedir.

Tez üç başlıktan oluşmaktadır. 'George Eliot'un *Middlemarch* Eserinde Darwinizm' başlıklı ilk bölümde, Darwin'in Viktorya dönemi yazarı olan Eliot'u hangi yönlerden etkilediği, Darwinizm'in başlıca ilkeleri olarak 'var olma savaşı,' 'doğal seçim,' 'en uygun olanın türünü devam ettirmesi,' 'toplumsal içgüdü ve etik' teorilerinin *Middlemarch*'ta ne şekilde ortaya çıktığı incelenmiştir.

'*William Dean Howells'ın Annie Kilburn* ve *A Traveler from Alturia* Eserlerinde Sosyal Darwinizm' başlıklı ikinci bölüm, Darwinizm'in Amerika'ya gelişini ve Sosyal Darwinizm'in ne olduğunu ortaya koyarak, Howells'ın yukarıda belirtilen eserlerinde Darwin'in Amerikan edebiyatındaki yansımalarını ve Howells'ın Sosyal Darwinizm'i nasıl eleştirdiğini ele almaktadır.

'19.Yüzyıl Sonları İngiliz ve Amerikan Romanında Darwin'in Algılanmasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar' başlığı altındaki üçüncü bölümde ise, Eliot ve Howells'ın incelenen eserlerindeki benzer ve farklı yönleri ortaya konmaktadır. İngiltere'de Darwinizm etkili olurken, Amerika'daki ekonomik ve endüstriyel değişimler nedeniyle Sosyal Darwinizm öne çıkmaktadır.

Summary

The main objective of this study titled *Darwin in English Novel and Social Darwinism in American Novel: 1870-1890* is to analyse Darwinian effects on George Eliot's *Middlemarch* and Social Darwinian influences on William Dean Howells' *A Traveler from Altruria* and *Annie Kilburn* in the years of 1870-1890 in scientific, intellectual, social and economic contexts.

These authors lived in the same period; they were influenced by the scientific and intellectual developments of the same period. The works analysed in this study show certain similarities and differences on the basis of Darwin's evolutionary theory. Though the period in which the authors lived is the same, Darwinian effects diversifies in England and America.

This dissertation consists of three titles. The first chapter titled "Darwinism in George Eliot's *Middlemarch*," the question of from which aspects Eliot was influenced by Darwin as a Victorian writer and in what ways the main principles of Darwinism (such as 'struggle for existence,' 'natural selection,' 'the survival of the fittest,' 'social instinct and ethics,') emerged in *Middlemarch.*

The second chapter titled "Social Darwinism in William Dean Howells's *Annie Kilburn* and *A Traveler From Altruria*," discusses the arrival of Darwinism in America and the meaning of Social Darwinism, and analyses Darwinian effects on American literature based on the two works of Howells' and Howells's criticism of Social Darwinism.

In the third chapter titled "The Similarities and Differences Between the Perception of Darwin in English and American Novel at The End of the 19th Century," the similar and different aspects of Eliot's and Howells's works were explained. While Darwinism was influential in England, Social Darwinism became prominent in America because of economic and industrial developments.